

Asunduste öö (katkend)

Baleilm

Hei, elab siin keegi?”

Elukonteiner hakkas lume alt välja sulama. Tumedas parkas vast veerandsajandine kahvatu noormees, kes selle ümber elumärke otsides sumpas, üritas akendest sisse piiluda ja uuris vahelduseks kahtlevalt halli taevast, kust sadas üksikuid märgi lumeräitsakaid. Kisa tegi ta nii, et rongad elamut ümbritsevatelt nässakatelt nulgudelt rahulikumat paika otsima lehvisid.

Sisises suruõhk ja mitte piisavalt kiiresti eemale hüpanud noormees sai kaela lumeja jäätükkide laviini. Puhastanud niimoodi mõned meetrid läveest meetristest hangedest, lükkas pikka kasvu, kuklasse vaksapikkuseks hobusesabaks kogutud hallide juustega arvata seitsmekümnene vanamees ukse lahti. Ta põrnitses lärmakat külalist arvustavalt. Oma tokerdunud, ilmselt naturaalsest pööratud nahast kasukas ja pika jahipüssiga nägi ta välja nagu talveunest äratatud troll.

„Rangelt võttes elan mina siin, aga mis elu see on.” Tema hää l polnud nooruslik selle sõna täpses tähenduses, küll aga tugev ja selge täies jõus mehe hää. Ja häälest, nagu ka samuti sugugi mitte vanainimesesilmadest vaatas vastu trots ja ironia. „Mida sa lõugad siin nagu õuekupatatud peni?”

„Tere. Minu sügavaim lugupidamine, Vahimees.” Noormees oli silmad uuesti lahti saanud ja üritas toda poolkülmunud sodi endalt niimoodi minema pühkida, et liiga palju krae ja kätiste vahelt sissepoole ei satuks. „Muide, mind ei ole siin.”

„Millisesse posteksistentsialistlikku kirikusse sa kuulud?”

„Doktor Koru Makabre, ma ei mõelnud seda nii otseselt.” Noormees sattus hetkeks segadusse, ent kogus end kohe. „Ma tahtsin öelda, et minu siinolekust ei tohiks võimud teada.”

„Ja mis sa arvad, kaua selline kodanikuallumatus Baleilmas vastu peab?”

„Mitte eriti kaua, sellepärast ma... nii jõuliselt endast märku andsingi.

Austatud Vahimees, mul on sulle ettepanek.”

„Ma ei osta. Midagi ei osta. Ma ei ole huvitatud.”

„Ma ei...” Noormees naeris ja vangutas pead. „Aga maailma päästmisest?”

„Maailm mingu perse.”

„Võimalik, et see juba ongi üks... seda analoogiat jätkates, Galaktika-suurune perse, kuhu me oleme suundumas. Kas teeme midagi või tõmbame endale vee ka peale?”

„Ikka ei osta. Mille poolest on sinu maailmapäästmise plaan nii hea, et see hunnik oli tarvis minu ukse taha lohistada? Või oli sul maskotti vaja?”

„Muljet avaldan ma tibidele, sellel on kohesed ja meeldivad tagajärjed. Ajaloo tunnustus võib ka minu poolest oodata. Ja ma ei ole üksi, meid on palju.”

„Veel paar põrunud nolki?”

„Kas just nolki, aga mingi osa... viiest ja poolest miljardist.”

„Välisilmlane...” Vanamehe pilku tekkis esimest korda mingi huvi.

„See on kõva risk. Või millal sa viimati oma vaimset tervist kontrollida lasid?”

„Mina ei ole välisilmlane. Jandris Hmei, Zatokalt. Sotsioloogia, mittekogemuslik empirism.”

„Möh?”

„Mis?”

„Ma ei ole sellise nimega teadusalast seni kuulnud,” ühmas vanamees kuivalt.

„Rahvakeeli ebausku. Nad liigitavad selle alla ka sinu... kui terviku. Eriti sinu. Ent see oli hea põhjendus siia tulla.”

„Ma olen elus midagi saavutanud, kui minu mahutamiseks tuleb teadusharu välja mõelda.”

„Välisilmlased arvavad olevat taibanud, miks sina muudkui räägid asunikele, kuidas asjad on, ja nemad vahivad sind naeratades nagu koomapatsiendid. Retooriline paus. Sest see ongi nii.”

„Kuule, sa pead andeks andma, ma ei ole enam väga kiire. Mida sa nüüd öelda tahtsid?”

„Sa oled vähemalt kahel korral saanud rahvahulga ees esinedes ränga peavalu.”

Vanamees vaatas teda arvustavalt. „Nad tahavad mind mürgitada? Nad ei julge. Ent ma olen koduarestis ja seni... pole mul vaatamata parimale skaneerimisele mingeid tõendeid. Ja üldse tundub see kuidagi tobe – seda on juhtunud tegelikult pool tosinat korda, kuid kui ka tõepoolest keegi kasutab mingit kiiresti lagunevat mürki või isehävivat viirust, siis see mind ei peata. Suvalised korrad väga pika aja jooksul. Olgu, tundub, et need korrad on mul võtnud kuudeks töötahte, kuid iga järgmine kord on kergem olnud. Ja... Miks ma sulle seda räägin? Antud juhul ma usun linnapead, et tema selle taga küll ei ole.”

„Polegi. See on keegi teine. Keegi, kes suunab inimkonda temale sobivas suunas. Vahimees, sa oled tõepoolest, selle sõna täpsel tähenduses ainus ärkvelolija selles magajate riigis. Ja sind on proovitud pool tosinat korda magama panna, aga sa, vana vintske juurikas, ärkad mõne kuuga jälle üles.”

Vanamees jäi kümneks sekundiks mõttesse, ent kehtas siis mühatusega õlgu: „Tule tagasi vaimse tervise tõendiga. Mis tõendid sul on?”

„Vaimse tervise oma ei ole. On kümned uuritud juhtumid erinevatel planeetidel, kus inimene on päevapealt muutunud ja teadvuspilt näitab, et tõepoolest oleks nagu nähtamatu noaga aju kallal käidud. Viimaste sajandite ajaloo arvatud tõenäosus on muljetavaldav neli tuhandikku. On veel terve pinu kaudseid huvitavaid järeldusi, aga neid ma sulle ei räägi. Lõpuks suudad sa neid ise ka välja mõelda. Küsimus on selles, et esiteks tahaksime me hirmsasti teada, miks sa sellest mõjutamisest ainult peavalu saad, teiseks annaks sind kasutada elusa indikaatorina ja... noh, ehk meeldib sulle rohkem seda salapäraselt mõjurit otsida, kui siin jäätunud prügimäel kükitada, kõrvad laperdamas jäises tuules, rongasitt krae vahel?”

„Teil võib isegi õigus olla. Aga müüdnud olen siis, kui sa veel selle ka ära seletad, kuidas ma siit minema saan?”

„Kõige lihtsamal viisil – koos naisega.”

„Te olete ka kõigele mõelnud. Kah Zatokalt?”

„Minu õde. Kirjade järgi vähemalt.”

„Siis loodame, et ilu on teie peres ebaõiglaselt jagunenud.”

„Sulle meeldivad peletised? Olgu, ta on 22 ja päris kenake. Ja lapsepõlvest peale sinust unistanud.

Nii et katsu tasemel olla.”

Vanamees jäi nüüd terveks minutiks vait. Kui ta uuesti rääkima hakkas, oli endine flegmaatiline iroonia täiesti alles, kuid osa sõjakusest pisut sordiini all: „See... terve see vestlus... see kõik on liiga hea, et tõsi olla. Müüdnud olen ma siis, kui su õde näen. Veelkord – millal?”

„Kaks kuni viis päeva. Maailma päästmiseni!”

„Maailm mingi jätkuvalt perse. Peaasi, et keppi saab.”

Noormees pöördus, astus paar sammu, seisatas ja vangutas pead. Pöördus veelkord tagasi.

„Vahimees, ma ei ole üldse selline. Aga ma olen sind kaua uurinud. Ja kuigi sa ilmselt sinu kombe kohaselt vastad mingi obstsöönusega, ütlen ikkagi, et mul on kohutavalt hea meel sinuga kokku saada ja sellestki veel määratult suurem rõõm, et sa nõus olid ja mul on lootust sinuga koos töötada. Ma tegelikult siiski eeldasin seda, lootsin, et sa ei ole vana, et nad ei ole sinust jagu saanud – et sa mõtled kümme sekundit ja oled valmis teele asuma. Mul on... tõesti hea meel.”

Vanamees ei öelnud aga midagi. Mühatas ja muigas, noogutas lühidalt ja sulges ukse.

Aurora

Õhuauto maandus tasase sahinaga maja ees rohul. Kõigepealt väljus sealt kaks robotit, seejärel mees, kes alustuseks oma minuti ringi vaatas, huultel võbelemas veider muie.

„Ma olen Levular Mandamus. Vasilja Fastolfe ootab mind,” ütles ta siis maja poolt vastu tulnud kahele robotile. Kõik neli robotit olid enam-vähem inimkujulised, kuid selgelt ja rõhutatult masina väljanägemisega. Jah, need olid inimese proportsioonidega ja nende kestad jätsid mulje, nagu kannaksid nad riideid, kuid samas olid need ka hoolikalt disainitud sellisteks, et neid isegi vilksamisi silmanurgast nähes oleks selge, millega tegu.

„Järgne mulle,” kummardas esimene vastutulnud robotitest. Mandamus heitis veel ühe pilgu ümbrusele ja järgnes siis masinale, tema oma robotid tihedalt kannul.

Nad sisenesid majja ja robotid juhatasid nad avarasse elutappa. Mandamuse pilk läks jälle kummaliseks, kui ta uuris heledaid seinamosaiike, kujusid ja mingis tabamatus matemaatilises musttris kiviparketti põrandal. Robotid läksid seinaniššidesse ja tardusid seal. Lõpuks peatus Mandamuse pilk suurel diivanil jäigas poosis istuval naisel. Ta astus kaks sammu lähemale ja kummardas. „Doktor Vasilja Fastolfe, mul on rõõm sind näha.”

Naine oli kõhn, habras ja väga vana. Ta oli ikka veel ilus, ikka veel enamjaolt vormis, kuid ometi oli kõigest näha, kui vana ta on – ta silmad olid liikumatud ja torkivad, põsesarnad esile tõusnud, kõik lihased kuhtunud ja nahk kaelal voltis. Ta kandis avarat musta pükskostüümi, musti mokassiinitüüpi kingi ja isegi musti kindaid. Tema kehakuju oli selgelt aimatav seal, kus õhuke libe kangas selle kehale liibudes veidras, pisut piinlikus võltsalastuses välja joonistas.

„Jäta tühjad sõnad. Ei ole rõõm,” nähvas ta aeglaselt ja vihata, pigem ükskõikselt. „Kuid ega mul keegi enam külas ei käi, nii et vaheldus seegi. Miks sa tahad poolteist sajandit pärast Amadiro surma temast rääkida?”

„Sellepärast, et minuga juhtus hiljuti midagi ebatavalist. Kuid... ausõna, ma ei kasuta seda põnevuse üleskruttimiseks. Ma lihtsalt loodan, et nagu sa mainisid, ei ole meil kiiret ja lõpuks on kõik sündmused, millest ma rääkida tahan, nii kaugele minevikku jäänud, et me võime vabamalt võtta? Kas ma võin istuda. Ma ei ole enam kaugeltki noor.”

Esimest korda ilmus Vasilja huultele midagi naeratuse taolist. „Palun istu. Sa oled minust ligi kaks sajandit noorem. Saan ma sulle midagi pakkuda? Ma nimelt loodan, et sa jääd lõunale, kuid midagi alustuseks?”

„Kohvi, kui tohib paluda. Ma loodan, et sa võtad komplimendina, kui ma austusega mainin, et sa oled üks vanemaid inimesi üldse. Ja – siiralt – veel täies jõus.”

„Jäta.” Vasilia tegi käega tabamatu liigutuse. „Nad toovad kohe.” Mandamus noogutas. Ta oli pikk kõhn mees ja kuigi mitte nii igivana nagu Vasilia, oli ka tema selgelt eakas. Tal oli terav ja peenejooneline nägu elavate silmadega, ja mõnel planeedil oleks teda ehk lausa neljakümneks peetud.

„Ma ehk alustan väga valesst otsast, kuid ma ei ole tõtt-öelda kunagi aru saanud, miks sa valisid oma koduks maja, mis kunagi kuulus Gladiale?”

Vasilia tõmbus hetkeks jäigaks, kuid muigas siis. „Sest kõigepealt oli see minu. Need on ju mu isa valdused ja Han ehitas selle maja mulle, kui ma täiskasvanuks sain ja eraldi elamist tahtsin. Ma elasin siin oma esimesed täiskasvanuaastad, enne kui... me lõplikult tülli läksime. Ma ei tea, palju sa sellest kuulnud oled. Muidugi oli mul valus, kui sain teada, et ta võttis siia elama tolle minu solarlannast koopia. Jättis talle nii palju sellest, mis kunagi oli mulle kuulunud. Muidugi ma loobusin sellest, kuid... Ah, isa on juba rohkem kui kaks sajandit surnud. Kaua ma jõuan põdeda? Kui pärast Epideemiat kõik tühjaks jäi... Igatahes on see ainus koht, kuhu ma kuulun. On seda siis nii raske mõista?”

„Ei, ei ole,” sõnas Mandamus vaikselt. Siis muigas ta nukralt. „Ma sündisin maailma, mis valitses teadaolevat universumit. Ma võitlesin selle eest, et me oma laiskuses ja hea elu nautimises ei kaotaks seda positsiooni... Ent siis tuli Epideemia ja...”

„Ja me ei toibu sellest kunagi.” Naine noogutas. „Kas sulle, muide, ei tundu, et me naudime lüüasaamist? Et nüüd on meil põhjus kõik Epideemia süüks ajada? Et me enam ei ole juhtiv maailm. Isegi mitte juhtiv Välisilm. Ja meil ei ole olnud isegi kellelegi kätte maksta. Me ei ole kahe sajandi jooksul suutnud kindlaks teha, kust see rünnak õieti tuli.”

„Rünnak? Mõni solvunud maalane? Nagu meie oleksime Maa radioaktiivseks kõrbeks muutnud. See on üks võimalus. Kuid jätame selle praegu. Vist mitte keegi ei usu tegelikult ametlikku versiooni, et see oli vaid juhuslik mutatsioon, mis kasutas meie endi lollust.”

„Kuid nad süüdistavad selles meid. Ja sind ju leiti Maalt. Mida sa seal tegid? Või ei taha või ei suuda sa seda ikka veel öelda? Vabanda, kui ma hella kohta puudutan.”

„Huvitaval kombel on see seotud sellega, miks ma sinu juurde tulin. Vabanda, see kukkus küll välja taas jutustaja trikina, kuid...” Ta ootas, kuni robot tema kõrvale lauale kohvitassi asetaski. „Kui sa lubad, alustame siiski minu plaani järgi ja räägime kõigepealt Amadirost. Kas sa oled lugenud Keid Meidra ajaloolist ülevaadet? Seal on väga huvitavaid laused.” Ta andis oma robotile märku, see konsulteeris vaikselt teise robotiga ja nad – oodanud ära nõustuva noogutuse Vasilialt – manasid seinale kirjad: „Kui me vaatleme seda väga pikka, kokku üle kahesaja aasta kestnud perioodi Aurora ajaloo, ei pääse me imestamisest, kui palju ikkagi oleneb isiksustest. Kuidas niivõrd pika perioodi jooksul suutis üks osapool püsida võitjana ja suruda läbi mistahes otsused ning pääseda tagasilangustest eksimuste tõttu, samas kui mees, kellel oli tihti õigus, aina kaotas. Kuidas me isegi nüüd, taas rohkem kui kaks sajandit hiljem, alles ärkame justkui palavikust ega suuda ära imestada, kuivõrd mõistusvastaselt, uskumatult, loogikavabalt käitus Aurora ühiskond väga pika perioodi jooksul. Kuidas peaaegu terve inimese eluea oli kogu meie rahva, kogu Aurora jõud suunatud ainult Maa väljarände ja Asunduste loomise toetamisele. Kuidas manipuleerisime ka teiste Välisilmadega, kes toimuvat imestuse ja hirmuga jälgisid. Kuidas mängisime käest oma juhtpositsiooni ja saime lõpetuseks kaela Epideemia. Kuidas tõukasime end järjekindlalt hävingu suunas kõigi silmis, kes vähegi ajalugu ja sotsioloogiat tundsid.”

„Ta ütleb välja selle, mida kõik mõtlevad inimesed on kogu aeg teadnud,” kehtitas Vasilia õlgu.

„Jah, ainult et ta ise ei taha sellest enam eriti teada. Ja ta raamatu viimases versioonis on hulga

leebem sõnastus.”

„Sa nagu tahaksid sellega midagi öelda?”

„Vasilia, miks sa lõpetasid umbes sel ajal, kui Gladia lahkus, robootikaga tegelemise? Sa tõmbusid ju instituudist tagasi enne Epideemiat.”

„Mind... ühel hetkel see enam ei huvitanud. Ma arvan, et ma tegelesin sellega vaid selleks, et Hanile, isale koht kätte näidata ja kui ta suri, polnud sel enam mõtet. Ja Amadiro eelistas sind ja ma olin solvunud... Tegelikult ma ei tea. Amadiro muutus... ta ei olnud enam see inimene ja sina ju ka...” Ta kehtas õlgu. „Ma tegelen taas robootikaga. Mingil määral. Ma... olen väga vana.”

„Amadiro muutus. Meiega juhtus midagi Maal. Me kumbki ei olnud pärast seda enam sama inimene. Mul kulus kah ligi sajand, et uuesti teadustööd tegema hakata. Sajand on väga pikk aeg. Amadiro ei toibunud kunagi. Kõigepealt suri Fastolfe. Siis hüljati Solaria. Gladia lahkus. Sina, mina ja Amadiro muutusime üleöö kellekski teiseks. Kas sulle ei näi, et nende sündmuste vahel on seos?”

„Ei näi. Milline?”

Mandamus rüüpas kohvi. „Vasilia, tahaksin olla kindel, et kuuldekauguses ei ole ühtki teist robotit. Palun käsi oma robotitel kontrollida, et nad on ainsad, kel oleks mistahes viisil võimalik jälgida meie jutuajamist.”

Vasilia noogutas robotitele. Nood kadusid mõnekümneks sekundiks ruumist ja pöördusid siis tagasi oma seinaniššidesse.

„Jah?” küsis Vasilia.

„Nüüd palun anna neile korraldus peatada salvestus. Kusjuures mitte lihtsalt mitte mäletada, vaid suuna palun signaal alfasemel nullsisendisse.”

Vasilia kergitas kulme. „See on ebatavaline... Olgu.” Ta ütles pika korraldusvormeli.

Mandamus võttis taskust ühe peopesasuuruse aparaadi ja kontrollis kõiki roboteid. Need seisis liikumatult oma orvades. Siis otsis ta taskust paberilehe ja silus selle sirgeks.

„Esimene mõte, mis sul pähe tuleb.” Ta asetask paberi Vasilia ette lauale. „Ütle, mis asi see on?”

Naine silmitses paberit mõni sekund arusaamatuses. „Telepaatiamaatriks...” pomises ta siis.

„Olgu Kõiksushingus tänatud!” lasi Mandamus end diivani seljatoele lõdvaks. Ta hingeldas, nagu oleks pika maa maha jooksnud; küllap oligi ta viimased sekundid hinge kinni hoidnud, kuid see oli palju suurem pinge, mis nüüd vabanes.

Vasilia kortsutas kulme. „Ma ütlesin „telepaatiamaatriks”...” Ta juurdles omaette selle kallal. „Rumal... Miks ma nii ütlesin? On see mingi mäng? Mingi psühholoogiline nipp?”

„Ei,” raputas Mandamus pead. „Sa oled üks vähestest inimestest, kes on seda näinud. Ma ei tea, millises situatsioonis täpselt, kuid ma oletan, et sa nägid seda Solarial, kui Amadiro ülesandel Välisilmu läbi käisid. Ma oletan, et sa nägid seda ka kusagil siin Auroral ja see põhjustaski su huvide järsu muutuse – see pühiti su peast, sest telepaadid ei taha, et nende saladused leviks, ja neil on kahjuks väga mõjusaid vahendeid selle ärahoidmiseks.” Ta vaatas naist arvustavalt.

„Lõunasöök? Ma usun, et sul on natuke mõtlemist. Minu enda kogemused ütlevad, et kulub tükk aega, kuni sa nagu kooreürask oma mälu kallal vaeva näed. See ärritab kohutavalt, kui ühel hetkel oleks teatud osal su elust nagu kate pealt ära tõmmatud.”

„Lõunasöök,” nõustus naine nagu vastu tahtmist. „Sööme siinsamas. Needsamad robotid teenindavad meid. Ma pean andma ainult kööki korralduse, et sealsed arvestaksid, et siinsetel töötab ainult lühimälu.” Ta palus ühel robotil kutsuda köögipoolelt kolmas ja andis sellele mehe jaoks suuresti arusaamatus kiirkõnes hulga korraldusi.

„Kas see juhtus ka sinuga? Ja kuidas sa selle kõik kokku oled pannud? Sest ilmselgelt peab siin taga olema pikk järelduste rada. Telepaatia... naljakas, ma tõesti...” Ta häälest kustus. „Ma isegi... see on nii ootamatu. Uskumatu. Mitte keegi ei ole kunagi avastanud telepaatiat. Ei ole isegi töötanud selles suunas. Või... tahad sa öelda, et see kõik on inimeste mälestust pühitud?”

„Jah ja ei,” noogutas Mandamus. „Parem muide ongi, kui ma räägin – su teadvus on õiges suunas tööle pandud ja tõkked murenevad osalt iseenesest... Ma alustan lõpust, sellest, miks ma julgesin sinuga rääkima tulla. Vasilia, nimetagem asju õigete nimedega – me olime vaenlased, kuni meid mõlemaid muudeti. Ent Aurora ja tegelikult kogu inimkonna tuleviku nimel peame koos edasi minema. Ma käisin hiljuti Melpomenel. Ma üritasin seal uurida... mitmeid teemasid. Sellest ja minu nimest piisas – mind võeti seal kinni. Rööviti. Ja röövijad lasid mu järgmisel päeval lahti. Ma võtsin nendega nädala pärast ise ühendust. Uudishimust. Ma sain teada, mida nad minuga tegid – installeerisid mu ajju telepaatilise mõjutuse kaitse. Ma arvan, et soovitatav oleks, et ka sina laseksid endale sellise paigaldada.”

Neile toodi esimesed toidud ja Vasilia vangutas pead. „Sul on üks hea argument – ma tõepoolest ütlesin telepaatiamaatriks... Muidu kõlab see nagu halvas müstikateatris... Ma ei usu sellest sõnagi.” Ta parandas end. „Ei usuks. Tegelikult oleme me kõik mingil ajal läbi mõelnud, millise võimu see annaks... Susan Calvin – kõigepealt rääkis seda isa...” Ta häälest kustus ja ta raputas järsult ja närviliselt pead. „Räägi sina,” ütles ta lõpuks.

Mandamus noogutas. „Mul on olnud väga palju aega mõelda tollaste sündmuste üle. Olin noor ja auahne. Ma nägin, millega lõppeb doktor Fastolfe poliitika, ja tahtsin Aurorat aidata. Olen alati tahtnud. Niisiis pidin võitma Amadiro usalduse. Ta kuidagi ümber sõrme mässima. Mõtlesin välja plaani. Minu käes olid tuumaintensiivistaja joonised. Kust need sain, on iseküsimus, kuid sellesuunalisi töid tehti mitmes välisilmas. Vaata, ülejäänud domineerivad Välisilmad hakkasid tasapisi Aurorat vältima. Kui hullumeelset. Mida kahjuks olimegi... Kuid ma ruttan ette. Igatahes oli mul Melpomene, Pallase ja... tegelikult paljude Välisilmade toetus. Neilt sain ka teise vajaliku komponendi oma plaanis – arvutused Maad ees ootava murdepunkti kohta. Lühidalt, bluffisin, kasutasin ära Amadiro vihkamist Maa vastu ja pakkusin talle välja, et tean, kuidas Maa hävitada. Käisin korduvalt Maal ja installeerisin sinna jälgimisvõrgu. Nende abil korrigeeris ka Melpomene oma arvutusi ja me teadsime kümnendi täpsusega, millal Maa elamiskõlbmatuks muutub. Ma... ma ei ole ingel. Ma tegin midagi, mida mind abistavad Välisilmad ei oodanud, kasutasin Amadiro inimkujulisi roboteid Maa tuumajäätmete hoidlate saboteerimiseks. Kuid mina ei korraldanud Linnadevahelist tuumakonflikti, ausõna.” Mandamus muigas nukralt. „Maalased said Maa hävitamisega ise hakkama. Lõppkokkuvõttes ma isegi ei kiirendanud seda oluliselt. Mis selle kõige mõtte oli? Teha Amadirost kuriteokaaslane. Paraku võeti meid ülimalt tõsiselt. Siis, kui olin oma blufi haripunktis, ilmusid välja meie vanad sõbrad, Fastolfe robotid, kes olid Auroralt lahkunud koos Gladiaga – Daneel ja Giskard. Amadiro kaotas enesevalitsuse ja lõpptulemusena kaotasime mõlemad mälu ja osa mõistusest. Need robotid suutsid inimest telepaatilisel mõjutada.”

Mandamus ohkas. „Mul on kulunud kaks sajandit, et pilt uuesti kokku panna. Sajandi eest hakkasin juurdlema, mis tollal juhtus. Enne seda ei tundnud ma tolle aja vastu vähimatki huvi. Hakkasin koguma tõendeid. Kõikvõimalikke lindistusi ja materjale. Panin kokku ajakavasid ja otsisin selles kõiges loogikaauke. Näiteks kulus mul ligi kolmkümmend aastat, et taibata, mida ma Maal õieti tegin, ja arvesta, et sain pildi lõplikult kokku alles kuu aega tagasi Melpomenel. Viimane, kõige olulisem vestlus avanes mu mälestuses alles siis. Saad aru, tollal, minu Maalt naasmise järel esitasid mitmed välisilmlased mulle väga kummalisi küsimusi. Kujutad sa ette, kui kibe on näiteks mõistmine, miks nad seda tegid. See kõik kustutati... Noh, minuga toimus järsk muudatus, aga kogu ajalugu muutub arusaadavaks, kui eeldada, et Aurora ühiskonda on pikka aega vaimselt mõjutatud. Et juba Fastolfe läheduses oli keegi, kes suutis tajuda inimeste teadvust ja seda endale sobivas suunas kallutada.” Mandamus ohkas uuesti. „Kuu aega tagasi meenus mulle ka see, kuidas Amadiro rääkis, et sa tead, et Giskard on telepaat, ja loodad teda ohjeldada; kahe sajandi eest, natuke enne

seada, kui me Maale läksime. Ja siis ühel päeval ei mäletanud sa sellest midagi. Mulle meenus, kuidas hakkasime tõsiselt kartma. Mõistsime hädaohtu. Me alahindasime seda, kuid ma tegin midagi... Vasilial, ma ruttan ette, kuid mõtteid ei saa tegelikult lugeda, need on liiga keerulised. See on pikk lugu, kuid kahel korral õnnestus mul telepaatilisi roboteid petta. Tolle vestluse ajal Maal pakkusin mina välja teooria, et Asundused levivad üle Galaktika, kui nad ei pea kogu aeg Maa poole tagasi vaatama. Ma... kuidas sulle öelda? Ega ma ei arvestanud, et kaotan need mälestused kaheks sajandiks, mängisin oma mängu edasi – tuumaintensiivistaja ja Amadiro minu kuriteokaaslasena. Nad jäid uskuma nagu Amadirogi. Teine asi – nad ei lugenud mu teadvusest välja, et olin saatnud aruande toimuva kohta teistesse Välisilmadesse. Ilma igasuguste liialdusteta võib see olla üks olulisemaid seiku inimkonna ajaloos.”

„Nii et sa siis ei tea, et mina mõtlesin välja telepaatiamaatriksi?” küsis Vasilial vaikselt. „Amadiro ei rääkinud sulle?”

„Sina mõtlesid välja telepaatiamaatriksi?” küsis Mandamus, hääles ilmne aukartus.

Vasilial ohkas. „Tegelikult mitte. Mulle tulevad praegu tõesti meelde hämmastavad asjad, näiteks mäletan selgelt, et rääkisin Amadirole loo sellest, kuidas lapsena katsetasin erinevaid maatrikseid ja ühel päeval leidsin ideaalse mustrit. Tõeliselt ilusa. Ma sisestasin selle Giskardi ja pärast seda suutis ta lugeda mõtteid. Kuidas ma ei rääkinud isale kunagi, mida teinud olin. Ja kuidas Giskard siis blokeeris selle mälestuse, sest nägi selgelt, et kõigile teeb ainult halba teadmine, et selline robot on olemas. Isa oli suremas ja nii ma võtsin ette selle mitmeaastase reisi Välisilmades ja Solarial juhtus minuga seesama asi... Oota, sa pead sellest teadma – kuidas muidu taipasid sa mulle seda maatriksit näidata?”

„Seda osa Amadiro rääkis. Ta rääkis, et sa olla Solarial näinud vilksamisi telepaatiamustrit ja sa teadsid kohe, mis see on, sest ilmselt olid sa seda lapsepõlves Fastolfe juures näinud.”

Vasilial naeris lühidalt ja kurjalt. „See vana vördjas oli tõele lähemal... Vaata, ma tõepoolest katsetasin lapsena robotitel, eriti Giskardil erinevaid programm-maatrikseid. Kombineerisin neid. Jah, ma olin andekas. Ent telepaatiamaatriks on liiga keeruline. Seda ei saa juhuslikult luua. Ma kombineerisin erinevaid maatrikseid, mida isa oli unustanud oma arvuti erinevatesse kataloogidesse. Ma lihtsalt võtsin ja miksisin neid. Ma ei tea siiani täpselt, mis juhtus ja mida ma õieti tegin... Kui ma üldse midagi tegin. Mulle tundus parem seda lugu Amadirole sellisena rääkida – et Giskard aitas isa kogu aeg, kuid isa ei teadnud asjast, kuigi aimas – rääkis ta ju tõepoolest kogu aeg seda lugu Susan Calvinist... ja et Giskard ei lasknud tal kunagi päriselt teada. Tegelikult oli see tema viis inimeste kulul nalja teha ja Giskard kustutas mu mälestused telepaatia kohta isa käsul.” Vasilial oigas korraga ja peitis näo kättesse.

Mandamus kummardas kiiresti ettepoole. Üks Vasilial robotitest väljus seinarvast ja astus paar sammu nende poole.

„Mis juhtus?” küsis Mandamus.

„Ma tean,” sosistas naine vaikselt. Robot pöördus seinarva tagasi. Mandamus noogutas nukralt ja nõjatus uuesti diivani seljatoele.

Paar minutit valitses vaikus.

„Mandamus, oled sa seda mustrit analüüsinud?” küsis Vasilial lõpuks.

„Saad sa aru, mida sa käes hoiad?”

„Seda on analüüsinud mitmed spetsialistid mitmel planeedil. Seda on ettevaatlikult katsetatud. Järeldused on väga hirmuäratavad. See toimib ainult teatud robotitel. Ja... Vasilial, isegi see igivana Susan Calvini lugu ütleb ära põhilise – see muster sildab osaliselt Asenioni primaarkoodi. Robotil tekib oma loogika, ta arvab paremini teadvat, mis on inimesele hea. See muster sekkub kolme

seaduse toimesse.”

„Ja... Mandamus, oled sa kindel, et sinu teadvust ei saa mõjutada?”

„Nad olla seda katsetanud. Mina ei saa sellest aru, kuid olevat inimesi, kes saavad. Üpris kindel. Mis siis?”

„Siis ma räägin kiiresti. Mandamus, Fastolfe teadis, mida ta tegi. Ta kasutas Giskardi teadlikult enda poliitikukarjääri silumiseks, Aurora valitsemiseks. Ta... kas sa tead, kes oli Jothan Leebig?”

„Solaria robotik, kes oli seotud Rikaine Delmarre, Gladia abikaasa mõrvaga.”

Vasilia noogutas. „On väga oluline põhjus, miks Han Fastolfe tolele mõrvale nii valulikult reageeris, et Elijah Baley sinna seda uurima saatis – nad töötasid koos välja sõjaroboteid. Jah, ära vaata mind sellise näoga – nad sorkisid kolme seaduse koodis. Nad ei julgenud seda täielikult asendada, sest simulatsioonid näitasid, et mitte-Asenioni robotid muutusid kohe ettearvamatuks ja esimene vähegi kompetentne robotik oleks pärast minutilist testküsitlust andnud käsu selline hävitada. Mandamus, saa aru – sõjarobotid, inimkujulised robotid ja telepaatilised robotid on üks ja sama asi. Mis sa arvad, kust tekkisid Solariale inimkujulised sõjarobotid? Ilmselt andis Delmarre ja-või Leebigi surm – ma ei tea täpselt – tagasilöögi, kuid nad jõudsid ikkagi sihile. Ma ei imestaks üldse, kui nende robotid oleksid ka telepaatilised. Selleks, et telepaatiamuster täielikult tööle hakkaks, on vaja erilist robotit. Kuidas te olete osanud mööda vaadata... oh... ilmselt on see telepaatiline mõjutus laiem... Mandamus, sa ju tegelikult tead, et Fastolfe inimkujulistel robotitel on ajus väga suured alad, mille töö ei ole otseselt allutatud primaarkoodile. Sa ju tead, et kogu see nõndanimetatud inimsusemuster on ülejäänud aju tööst suhteliselt sõltumatu? Giskard oli esimene sellise uut tüüpi, sisuliselt kombineeritud positronajuga robot. Fastolfe andis küll robotika instituudile inimsusemusteri, kuid jättis targu ütlemata, et see nõuaks korralikuks tööks ka õiget riistvara. Amadiro suutis küll teha inimesekujulisi roboteid, kuid paljude teiste kompromisside hinnaga.”

Mandamus vaatas teda tõsiselt. „Täna,” ütles ta siis. „Just seda ma lootsingi...”

Vasilia pani lusika otsustavalt kõrvale. „Ma saan sind veel palju aidata. Aga mul on üks tingimus. *Conditio sine qua non*, kui sa tead, mida see tähendab.”

„Vältimatu eeltingimus. Ma kuulan sind.”

„Ma tahan oma ajju kah sellist kaitset. Ja ma tahan seda kohe. Sa ei lahku enne minu kõrvalt, kui mul on selline. Ma austan ja hindan väga oma mõtteid ja kui ma olen nüüd teada saanud, et osa neist – ja küllalt ilmselt väga väärtuslik osa – on olnud suurema osa elust minu käest varastatud, olen ma väga kuri.” Ta mõtles hetke. „Väga kuri. Vägeväga-väga kuri. Mitte keegi ei tohi enam mu mõtetes sorkida.”

Mandamus noogutas aeglaselt. Tema näole hiilis arglik lahke naeratus. „Kui hästi ma sind mõistan... Läheme siis. Kuid reis tuleb pikk.”

„Kuhu me peame minema?”

„Melpomenele. Laev ootab meid.”

Vasilia neelatas, kõhkles vähem kui sekundi ja noogutas siis rabeledalt pead. „Kui Melpomenele, siis Melpomenele. Ma olen valmis.”

*

Lendauto maandus sadamas. See ei olnud väga imposantne ehitis, pigem ulatusid suurest kiviväljakust välja vaid mõned üksikud sujuvate joontega kuplid. Mandamuse laev seisis otse sealsamas, paarikümne meetri kaugusel autost.

„Läheme.” Mandamus tõusis ja heitis pilgu Vasilia poole.

Ja hakkas siis krõbedalt vanduma. Ta tõmbas selja tagant vöö vahelt relva ja eemaldus autost kaks sammu, igas suunas ringi vaadates.

„Robotid, doktor Vasialial on halb, ta tuleb kiiresti laeva toimetada!” käratas ta.

Tema robotid seisisid liikumatult, Vasilia omad tõmblesid vaikselt. Mandamus tormas oma laeva poole.

Ta kiskus luugi lahti. „Robotid, tooge doktor Vasilia kiiresti laeva!” Mitte mingit liikumist. Ja siis nägi ta lähenevat halli varju. Ta jõudis mõelda, et see peab olema maksimaalkiirusel jooksev robot. Ta mõistis, et ei jõua. Ta jõudis vaid relva tõsta, keerata või pigem lüüa kaks grofreeritud rõngast selle jämedal torul päripäeva niipalju, kui need läksid, ja enam-vähem õiges suunas sihtides päästikule vajutada.

Ta jõudis ka napilt kõrvale astuda, kui elutu robot ikka veel oma 30–40 meetrit sekundis temast mööda liikus, laeva alt läbi libises ja eemal lennuvälja kiviplatidel arvata sadakond meetrit oma kelgusõitu jätkas.

Mandamus teadvustas, et laevas karjub häiresignaali ja tegelikult hakkasid häired huilgama ka kõikjal sadamaehitistes.

Mandamus vandus veel. Ta pani relva ära, jooksis auto juurde, rabas ikka veel teadvuseta Vasilia sülele ja vankus oma laeva poole. Ta ronis vaevaga rambist üles. Naise pea kolksatas selle juures paar korda kõvasti vastu seina ja ta oigas. Mandamus viskas ta suhteliselt hoolimatult ühte tooli ja vajutas nuppe puldil.

„Meil on korraldus mitte startida,” ütles loid hääl.

„Ignoreeri seda. Start!” urises Mandamus kõrvale vaatamata.

„Doktor Mandamus, sa said väga tugeva kiiritusannuse. Rohkem kui sieverti. Ilmselt on ka doktor Vasilia tugevasti kiiritatud. Me peaksime kohe alustama deaktiveerimisprotsesse.”

Lõpuks vaatas Mandamus ringi. Robot juhtruumis käitus nagu umbjoobes inimene, sel oli ilmselgelt raskusi seismisega. Mandamus kraaksatas kurvalt naerda. „Mitte praegu. Ignoreeri seda. Ignoreeri kõiki korraldusi, mis tulevad väljastpoolt. Me peame siit minema saama. Pärast... on aega küll.”

Zatoka

Vihm trummeldas tuhmil poolläbipaistval plastikul. Tuul pani kõrgele kaarduva katuse nagisema ja hallis pisut värelevas valguses jätsid vonklevad vihmajoad ja porine põrand mulje, et ruum on kohe koost lagunemast.

Vanem, umbes viiekümnene jändrik mees ja noor, kahekümnendate algusepooles naisterahvas tagusid saapaid kuivemaks ja riputasid oma pikad paksud vihmamantlid varna. Varna all oli vett ja pori lausa hunnikutes.

„Võtke numbrid, muidu ma teile mantleid tagasi ei anna,” urises vast kolmekümnene suur ja paks mees, kes luges sealsamas nurgas tugitoolis midagi süles lebavalt ekraanilt. Valvur. Kuid tulijaid oli ta ju siiski märganud...

„Noh, edu sulle, tütreke!” raputas mees oma kaaslast õrnalt kõrvast.

„Ära ennast odavalt müü. Kas ootan sind?”

„Ma ei tea... Ma helistan. Tahad poes käia? Siin vist...” Ta viipas pisut abitult ümbrusele. Ega nad palju ei näinud. Klaaskatus kõrgus küll oma viiekümnele meetrile ja teistpidi kadus silindriliselt nii kaugele, kui silm neid igast küljest piiravate samasuguste plastikseinte tagant järgida suutis.

Mees vaatas samuti ringi. Vaatas riiehooldu koos selle blaseerunud ja vormist väljas valvuriga, inimmassi, mis lõputu rongkäiguna vonkles nende uste taga, kust nad olid hetk tagasi sisenenud, ja ümberringi igasuguste konteineritetaoliste valmisruumide, vaheseinte ja treppidega moodustatud kontori klassiruumisegadikku.

Ta vangutas vaikselt pead. „Kuidas sa saad siin? Kuuled?” Ta viipas ülespoole. „See pole klaasi terav pöörin või korraliku raske katuse summutatud sahin, isegi mitte metalli hele närvesööv kila, vaid just plastiku tuhm kobin, ja pole inimest, kes seda naudiks, sest aastatuhandetega on juba geenidesse kodeeritud – plastik tähendab odavust.” Muide, ruumis oli ootamatult vaikne, ainus heli tuli ülevalt. „Kas auditooriumites on ka see kale laibakarva kuma? Kõik on justkui näha ja ei ole ka...”

„Isa, see on taimedele parim maine valgus.” Tüdruk vaatas ringi.

„Noh, ehk pisut ebaõnnestunud... Olgu, tee, kuidas tahad. Mul on aeg minna.” Ta silitas korra isa varrukat ja kadus kiirel sammul kuhugi labürinti.

Ta luges silte ustel, leidis õige, kõhkles hetke, koputas ja piilus kohe seejärel sisse.

„Jandra Leim?” küsis üks hääl. Ukse avanud tüdrukul kulus hetk, et leidas ruumis üles hääle omanik, noorepoolne naine. Too istus, pigem vedeles sügavas tugitoolis, mis näis võtvat istuja kuju ja toetas ka pead omalaadses, kolmest küljest haaravas süvendis.

„Tule sisse. Võta istet.” Naine viipas samasugusele tugitoolile enda vastas. Oma sajaruutmeetrises ruumis oli veel kirjutuslaud ja nõupidamistelaud, kuid võõras naine oli end sisse seadnud just kahe mugava tugitooli ja kolmele mõeldud diivani juurde – selliseid komplekte oli tõesti tehtud aastatuhandeid, ainult kujundus muutus.

„Teed?”

Jandra raputas lähemale astudes pead. Tugitool oli ootamatult mugav, ent too peatugi... võib mõnes inimeses klaustrofoobiat tekitada, leidis ta end mõtlemas. Eriti ajastul, mil see võib sisaldada psühhosondi.

„Oled sa päris kindel? Mina joon. See on väga hea tee ja sa teeksid mulle heameelt, kui minuga ühineksid. Kui sa muidugi põhimõtteliselt seda ei joo, siis on teine asi. Võin ma sulle siis midagi muud pakkuda?”

„Eee...” tegi tüdruk. Teine naine oli hästi rietatud, tumedate hobusesabasse kogutud juuste ja päris tugeva meigiga, kuid kui Jandra teda silmitseda sai, täheldas ta üllatusega, et too ei ole temast palju vanem... Ja midagi häiris teda naise juures veel kohutavalt... „Vabandust, uksele oli silt „prorektor”?”

„Aga nime ei olnud. Nad andsid mulle puuduva prorektori kabineti kasutada. Muide, mina olen Zoja Eleuleloo. Biskaia Maaülikooli Võrdlevate Ajaloouuringute doktorant. Antud juhul lähiajaloo anomaalsete käsitluste grandihaldur.”

„Biskaia Maaülikool peab rikas olema!” poetas Jandra tahtmatult. Siis läks ta üleni punaseks. „Vabandust...”

Zoja turtsatas. „Pigem on Zatoka puruvaene kolkasoo, kui ma sulle sama mõõduga vastan. Samuti vabandust. Sa kirjutasid oma magistritöö Vahimehest.” Selleks ajaks oli Jandra teise mugavasse tugitooli istunud ja Zoja rohkem küsimusi esitamata talle suure tassi teed kallanud. Jandra võttis selle tänulikult käte vahele. Head rohelist teed, päris rohelist teed ei saanud ta iga päev.

„Jah,” ütles Jandra lihtsalt.

„Sinu tööst on selgelt näha, et kuigi sa järgid kõiki kaanoneid, oled sa sellest mehest ilmselgelt vaimustuses.”

Jandral oleks tee peaaegu kurku läinud. „See väide...” Ta vaatas kaaslast pisut hirmunult. „Kõik on

ju kaanonite piires, nagu sa just ütlesid?” Tema hääles oli ka trotsi.

Zoja naeratas. „Ma ei ole julgeolekuga kuidagi seotud. Pigem oleks õige öelda, et meil on julgeolekuga pidevalt arusaamatusi eee... teadustööde piiride üle. Ma küsiksin niimoodi – kui ma pakuksin sulle kaht muudelt tingimustelt võrdset tööd, kuid üks neist sisaldab Koru Makabre intervjuerimist, siis kumba sa valiksid?”

„Loomulikult tahaksid ma Vahimeest näha! Pelgalt teaduslikust huvist, arusaadavalt.” Jandra lubas endale kerge iroonilise muige.

Üldiselt oli ta äraootav ja segaduses – toimuv ei olnud üldse mingi õige grandivestluse moodi.

Zoja muigas vastu ja viskas üle laua lugemistahvli. „Siin on standardne uurimistöö leping. Minu arust päris heade tingimustega. See on Biskaia poolt allkirjastatud, nagu sa näed, ja peaks andma sulle kindlusetunde, et sõltumata meie vestluse tulemustest on sul järgmine aasta kindlustatud. Võid selle iga hetk allkirjastada. Ja kui keegi kunagi küsib, siis me rääkisime ainult sellest lepingust. Saad aru?”

Jandra luges tähelepanelikult lepingut, uuris allkirjade sertifikaate, volksatas korraks kõhklevalt pealtnäha rahulikult teed nautivat Zojat vaadata ja allkirjastas lepingu omalt poolt. Ta oli ikka veel segaduses, kuid palju rõõmsam kui enne. „Jah?” poetas ta ettevaatlikult.

Zoja võttis lonksu teed. „Kas sa tead, et Vahimeest hoitakse Baleilmas koduarestis?”

„Seda ei nimetata nii. Väljasõiduja intervjuukeeld. Hm, seda ma ei mõelnud...” Ta hakkas uuesti lepingu teksti uurima.

„Seal ei ole selle kohta sõnagi.” Zoja sirutas käe laual vedelevasse kotti ja võttis välja tosinkond rahapakki. Ta viipas suured silmad teinud Jandrale, et see neid kontrolliks.

„Siin on umbes viis korda rohkem kui see grant,” hakkas ta rääkima.

„See oleks ettemaks. Teine pool pärast ülesande sooritamist. See on Zatoka farmitöölise kolmekümne aasta töötasu. Kuula mind tähelepanelikult: ma räägin sulle sinu ja loomulikult ka enda kaitseks võimalikult vähe, kuid põhilise pean selgeks tegema, et sa üldse saaksid aru, mida sinult tahan. Vahimees tuleb Baleilmast minema saada. Selleks on üks legaalne tee, mis eeldab väga kiiret tegutsemist – nimelt lubab Asunduste konstitutsioon abielupaaril alati valida nii mehe kui naise elukoha. Sõltumata igasugustest muudest tingimustest. Ehk siis tuleb leida keegi, kes oleks nõus temaga abielluma. Sellel isikul on mingi põhjus talle läheneda, kuid ta on sõna otseses mõttes valgusaastate kaugusel jõududest, keda võiks millegi sellise korraldamises kahtlustada. Autosõit, abiellumine, õigel hetkel piiripunkti ja laev stardib enne, kui luugid korralikult sulguvad.”

Jandra mõtles, mõtles kohe päris tükk aega. „Sa ei tulnud selle ettepanekuga minu juurde niisama. Sa oled mind hoolikalt uurinud.” See oli tõdemus, kuid ta vaatas teisele küsivalt otsa.

Zoja noogutas. „Muidugi. Loomulikult oli mul mõtet selle jutuga tulla ainult tüdruku juurde, kes Vahimeest peaaegu et jumalaks peab ja võimalik, et on mingis vanuses unistanud temaga abiellumisest.”

Jandra punastas. „Kui... kuidas doktor Makabre sellest... teada saab? Nõustub?”

„See on minu sõprade mure.”

Jandra vaatas talle otsa. „Üks asi tuleks ikkagi selgeks saada – ma ei ole mingil juhul nõus talle kuidagi halba tegema.”

Zoja oli täiesti tõsine. „Jandra, sa saad ju ise ka aru, et kõik see osa toimuvast, mida ma sulle rääkida ei ole kavatsenud ega kavatsegi, on potentsiaalselt väga ohtlik. Kuid me ei tee kindlasti midagi Vahimehe tahte vastaselt.”

„Kuid see on ju ilmselgelt... Ma siiski tahaksin teada...”

„Jandra – ei. Sa hiilised doktor Makabrega kokku saama. Läksid selleks Baleilma turistina, sest grant seda ette ei näe. Sa tunnistasid talle esimese viie minutiga, et oled temast seksuaalselt huvitatud. Tema vastas, et sellise kena ja targa tüdrukuga abiellub ta kõhklemata. Teil kulus veel kümme minutit taipamiseks, et kumbki ei tee nalja ega vaheta paljaid viisakusi, ja siis olite juba teel kirikusse. Doktor Makabre pani ette, et ta külastaks heameelega Zatokat, ja kuna sadamas oli sobiv laev, läksite selle pardale. Sa ei tea, et sa oleksid midagi, üldse midagi valesti teinud.”

„Tal ei ole ju mõtet või huvi Zatokale tulla. Baleilm paneb ta siin samamoodi kaane alla.”

„Sinu osa on edukalt läbi hetkel, kui laev koos Vahimehega Baleilma juurest Hüppe sooritab.”

Jandra mõtles jälle, seekord ligi veerand tundi. „Millal me läheme?” küsis ta lõpuks pisut kõikuval häälel.

„Sina. Ametlikult me rohkem kokku ei puutu. Homse Genova laevaga. Üks teine üliõpilane pakkus sulle poole hinnaga piletit, tema enda plaanid muutusid viimasel hetkel.”

„Siis... on mul tegelikult väga kiire. Dokumendid... lepingud...”

„Sul on kiire.” Zoja tõsis. „Minul jääb sulle ainult edu soovida, õnnelik tüdruk.” Seda viimast lisas ta juurde vaikselt, kui Jandra oli juba pöördunud ja ukse poole läks. Nende pilgud kohtusid seal tervet seinasegmenti katval peeglil. Niimoodi, peeglis kõrvuti seistes, vahetasid nad viimase noogutuse ja naeratuse. Jälle see... Jandra tõsines ja vangutas pead. Miski häiris teda kohutavalt. Zoja arvas ilmselt, et ta meeleolu muutus eelseisvale ülesandele mõeldes, ja puudutas teda julgustavalt õlast; see ei olnud päris õlalepatsutus. Jandra naeratas veelkord ja läks.

*

No ole siis tubli, tütreke!”

„Olen, isa.” Pikk kallistus. „Aasta pärast tulen tagasi.” Järgmiseks sattus ta õe ja venna kaissu, kes teda ilmse kadedusega vaatasid.

„Ei, kui sul vähegi aru peas on, sa ei tule,” lausus mõned aastad noorem vend ja temast veel omakorda mõned aastad noorem õde noogutas takka.

Siis oli sõprade kord.

„Aeg,” ütles isa lõpuks tal õlgadest kinni võttes, veelkord kallistades ja silmadega kellale osutades. „Uhh, ma ju näen, kui endast ära sa oled... Võta rahulikult. Kõik läheb hästi.”

„Jah. Ehk. Kuigi...”

„Ma tean.” Mehe suunurgas väreles kibe kurd. „See on kodu, aga kui sul on valida... Tead ise. Mine nüüd. Kui sul läheb hästi, siis me ei näe niipea.”

Noor naine noogutas rabedalt, võttis oma koti ja kõndis kontrollpunkti, kuhu saatjad enam järgneda ei saanud. Selle ukselt ta viipas ja naeratas veel viimast korda oma lähedastele ja sõpradele, kes teda sinna paarikümnese pundiga saatma olid tulnud. Ainult Zatoka hall taevast ei naeratanud, kuigi oli heledam kui tavaliselt.

Ta sai alles järgmisel päeval tähelaevas aru, mis teda Zoja juures nii kohutavalt häiris – naine oli täiesti tema sarnane, nagu kaksikõde. Ta oli küll rõhutatult teistmoodi riides, võõrapärase, hulga tumedama soenguga ja teisiti meigitud, kuid kui veerand tundi vastassuunas vaeva näha, ei suudaks arvata vasti keegi nende vahel vahet teha.

Baleilm

„Kui te pole tuttavad – politseikapten Silver Jegoro, kaitsepolitsei leitnant Lakru Mann.”

Politseikapten oli viiekümnendates pisut voldiline mees. Ta hõõrus oma vesiseid silmi ja vaatas kõigepealt mõni sekund avara luksusliku kabineti akna vastas olevat seina, mida täielikult kattis ilmselt üle Baleilma laiali olevate valvekaamerate kujutiste kirju mosaiik. Siis noogutas ta hooletult, möödaminnes ja väga napilt tutvustatavale ning pööras pilgu seinale tagasi.

„Vabandust, linnapea,” sõnas ta lõpuks, kui viimane oli juba valmis kõhatama. „Minu striim. Elukutse harjumus. Vaatad sa seda tõesti? Kas see ei sega?”

Linnapea ohkas ja pöördus oma tooli poole. Akende taga oli hämaraks läinud ja kuigi tuledes linn oli laskuvas õhtuhämaruses veel selgesti paista, peegeldas paksult turvaklaasilt – mis nad väljast vaadates nähtamatuks muutis – piisavalt kabineti sisemust, et ennast ja teisi seal seismas näha. Kaitsepolitsei leitnant oli erariietes, pikk, sportlik ja päevitunud. Ta ehk pisut ülearu kitsast lõuga ehtis madalalt pügatud habemetutt, tema nina oli lame ja vormitu, nagu oleks see kõvasti puruks löödud ja mitte vaevutud õiget kuju taastama, ja tema pilk jääsinistes silmades oli torkiv. Ja tema kõrval kaks temast veerand sajandit vanemat... pässi. Tursket tõsist meest... Linnapea mühatas mõttes. Nimetagem asju õigete nimedega – ülekaalulist, vormist väljas, vananevat meest.

„See aitab mul meeoleu tajuda. Olla kaasas.” Linnapea kehtas õlgu.

„Ja nagu antud juhul, hoiab aega kokku. Võid seda ju egoismina vaadelda – minu aega. Teie tulite siia. Silver, kas see on see, mida sa näidata tahtsid?” Ta puudutas oma laua puutetundlikule pinnale moodustatud nuppe ja üks kujutis seinal paisus teisi kõrvale lükates umbes kirjutuslauasuuruseks. „Lakru?”

„Noormees, umbes 25, riided ja soeng kohaliku moe järgi, kuid ilmselt siin võõras. Vaatan ma õiget inimest, Denis Leeri?”

„Jah. Silver?”

Too heitis kaaslasemale kiire pilgu ja väärutas varjamatu vastumeelsusega huuli. „Jah, Denis. Kuigi minu arvates saab politsei sellega hakkama, milleks julgeolekut tüüdata? Tema nimi on Jandris Hmei. Zatokalt. Ametlikult. Robotid tõid välja vastuolud tema legendis. Ta küll tuli siia ilmselt Zatokalt, kuid me arvame, et ta on keegi teine.”

Linnapea pigistas silmad kinni. „Silver Jegoro, ma kuulsin sõna „robot”. Olgu, mulle näis, et ma kuulsin sõna „robot”. Sa peaksid rohkem oma sõnavara jälgima.”

Politseikapten heitis talle sapise pilgu ja vilksas – seekord tervet nägu krimpsutades – ka Lakru poole vaadata. „Me oleme omavahel ja sinu kabinetis. Robot ei muutu sellest vähem robotiks, et keeldume tema olemasolu tunnistamast. Olgu, oleme võtnud selt liikumisvõime ja aheldanud suuremate mälupankade külge. Olgu, tehniliselt on see ehk tõesti lihtsalt arvuti, kuid sa tead sama hästi kui mina ja kõik teised, et seal sees on standardne positronaju. Välisilmade toodang, muide. Me ostame neid sisse vaatamata... jutule. Kas sulle ei tee hirmu, et vaatamata kõigele, mida me saavutanud oleme, vaatamata ilmsele üleolekule praktiliselt igas valdkonnas, ostame ikka sisse positronajusid? Vanal Maal välja mõeldud positronajusid.”

„Mulle ei maksta sellel teemal arvamise eest.”

„Siis miks sa seda teed?”

Denis Leeri pigistas silmad kinni ja kaalus, kas vihastada. Ta tundis politseikaptenit üle 30 aasta, sellest ajast, kui too oli noor kriminaaluuriija ja tema algaja poliitik.

„Sest muuhulgas suhtlen ma välisilmastega, kelle käest me ostame positronajusid, mis moodustavad sinu süsteemi südame ja millest meie suurepärased inimesed midagi teada ei taha.

Aga aitab sellest etendusest. Lakru?”

Viimane nägi välja nii, et ilmselgelt tahtis ta olla kusagil mujal.

„Mida ta teinud on?”

„Seni mitte midagi kriminaalset,” vastas politseikapten tema poole vaatamata. „Me oleme teda täpsemalt jälginud ainult kolm tundi. Häirest alates, eks ole. Meil on tema tulekud ja minekud hotelli andmete põhjal – ta saabus nelja päeva eest – ja kõik tema elektroonilised jäljed süsteemides: arved, piletid, takso ja nii edasi. Turist.”

„Kas on juba alustatud turvavideote kogumist neist kohtadest, mida ta on külastanud?”

„Jah, aga see võtab aega. Paljudel neist on eraomanikud. Nad annavad oma linte, kuid Erkonsec tahaks heameelega raha saada. Näiteks.” Lakru kõhkles hetke, ent viipas siis linnapeale otsa vaadates tema laua poole. Too noogutas vastu, viipas lubavalt ja astus sammu eemale. Lakru vahetas kujutisi ja pani mitmed aknad seal seinasuurusel ekraanil kiiresti jooksma, süvenes paariks minutiks kirjaridadesse ja lasi silmadel selle kõige vahel joosta. Kas ta tõesti suudab seda jälgida? Imestas linnapea; ta vaatas politseikapteni poole ja tollel olid ilmselt samad mõtted tekkinud. Ta ise loobus katsetest taibata, mida noor julgeolekuohvitser õieti teeb, ja uuris ainult toda algset suurendust, kus too Jandris Hmei nimeline noormees rahulikult mööda kaubatänavat jalutas, nina ühte või teise poodi sisse pistes ja pahaselt sinist taevast uurides, kui tal oli vaja päikeselaikest läbi kõndida.

„Ta on Gtanis, eks ole?” küsis ta politseikaptenilt.

„Gtanis jah. Päikesevarju ta kaasa ei võtnud.”

„Üle tänava jooksmine teda veel ära ei kõrveta.”

„Kui ta seda päev otsa teeb. Neli minutit kokku...” Politseikapten tegi käega ebamäärase viipe.

„Miks ta mütsi ei kanna? Või varju ei osta?”

„Turist,” kehtis politseikapten õlgu. „Lakru Mann, infot alles kogutakse. Kas on veel midagi, mida sa teada tahad?”

„Millised olid vastuolud legendis?” Mees vaatas vanemat kaaslast ja jätkas palju tagasihoidlikumalt. „Palun. Ma loomulikult leian andmed ise, aga see on siin sinu süsteem.”

Silver Jegoro mõtles hetke ja hingas siis välja. See ei olnud otseselt ohe. Ta astus ise ka lauale lähemale ja vajutas paari nappu. „Ta ema abiellumisaeg. Meie andmebaasides on isa oma õige, kuid ema oma erineb kahe aasta võrra. Andmed võivad vigased olla, sest lõpuks on Zatoka piirimaailm ja meie andmebaasid nende kodanike kohta võivad olla põhjalikumad kui nende endi omad...” Seda rääkides kadus kapteni häälest tõrges ametlikkus ja nüüd seletas ta ekraanil õigetele kohtadele otsustades asjalikult, nagu kolleeg kolleegile. „Võib muidugi olla, et ta ema on mingi oma eluperioodi ankeetidest välja jätnud, ehkki Zatoka profiil ei sisalda mitmete abielude või abieluelsete suhete taunimist. See võib olla ta ema mingi ebaõnnestunud suhe enne ametlikku abiellumist...” – ta vaatas ekraanile – „Zvike Hmeiga... pole oluline. Kuid samahästi võib see olla viga Jandris Hmei legendis. Ta on sinna nende ellu sisse kirjutatud.”

Lakru Mann vaatas veel oma kümme sekundit ekraane. Ükski lihas tema näos ei liikunud. Lõpuks pöördus ta linnapea poole. „Jah, ma saan aru, miks... ma siin olen. Kuid...” Ta otsis sõnu ja linnapea tundis ärritust kasvamas, sest niipalju oli ta oma ametit ikka pidanud, et ilmne teesklus ära tunda. „Seda on vähe. Selle alusel saab teda jälgida. Lasta kõik ta tegemised ka meie arvutist läbi; videoanalüüs, niipalju, kui neid saab; ehk paar päringut üle hüperside...” Ta kehtis abitult õlgu. „Kui ta midagi keelatud ei tee ja siit paari päeva pärast minema läheb, pole mul põhjust isegi temaga rääkima minna. Sest isegi kui ta on agent, annan ma ilmaasjata välja, et me seda teame.”

„Mina nägin, et neid arhiivkaadreid klõpsides jõudsid sa oluliseni,” sõnas Silver. „Kui sa muidugi ise üldse jälgida jõudsid.”

Lakru ei teinud torkest väljagi. „Kas te võtsite ta legendi luubi alla enne või pärast seda, kui ta Vahimehe juures käis?”

„Pärast.”

Lakru mõtles kümnekond sekundit ja ohkas lõpuks nagu millestki loobudes. „Ma olen kodus vähem kui ööpäeva. Ma võin taustaga eksida. Ta ei ole ju välisilmlane?”

Nii Denis kui Silver võpatasid seda sõna kuuldes. „Baleilmas ei ole välisilmlasi,” porises viimane. „Mitte ainsatki. See on mõeldamatu.”

Lakru noogutas pisut kannatamatult. „Jah. Baleilmas oli Gladia Balei viimane välisilmlane. Teadaolevalt. Ametlikult. Ta suri... peaaegu sajand tagasi.”

Ruumis valitses kümme sekundit vaikust. Linnapea noogutas lõpuks ja vajus laua taha oma tooli istuma. Teised jäid seisma, kuid ta otsustas sellest mitte välja teha – täiskasvanud inimesed, keegi ei keela istuda...

„Kui ta oleks välisilmlane, poleks meil võimalik teda isegi välja saata, sest igasugused ametlikud kontaktid puuduvad. Alates sellest, kui need kaks poolearulist välisilmlast Maa tuumaintensiivistajaga tapsid... Jah, ma tean, et see on loll legend, ent vaevalt ta välisilmlane on, riskid oleksid tema jaoks talumatult kõrged. Kuni selleni välja, et teatud meditsiinitöötajad oleksid väga huvitatud nende eluea pikendamise tehnoloogiast ja näiteks reageerimisest haigustele.”

Denis vaikis oma pool minutit, mõeldes teatud õelusega, et las praevad. „Lakru, ma rääkisin su pealikuga ja ma tahtsin sind sellega tegelema tegelikult ühel põhjusel – mul on paha tunne, et sa võid seda tehes mõne eelmise missiooni tegelasega kokku puutuda. Edasi mõtle ise.”

„On neist mõni veel elus?” pistis politseikapten vahele.

„Silver, ära õelutse,” sõnas linnapea hoiatavalt. Politseikapten kehtas õlgu.

„Ja tohin ma küsida, kust sa tead ta missiooni üksikasju?” jõudis öeldu sügavam mõte linnapeale pärale.

„Ma olen politseiülem. Kuni ma seda tööd teen, pean teadma, mis Baleilmas toimub. Kui Baleilma agent laseb maha 17 inimest, puudutab see mind otseselt tuhandel moel, alates sellest, et Hinari on teoreetiliselt meie liitlane. Antud juhul, muide, ühest Biskaia kaupmeeste pealtkuulatud vestlusest, mis kõike arvestades oligi meile kuulamiseks mõeldud.”

Denis pani uuesti silmad kinni. See võib tõsi olla ja võib mitte olla. Aga, kurat, just selleks ma seda meest ju ametis hoiangi...

„Ühesõnaga, Lakru Mann tegeleb sellega,” avas ta uuesti silmad ja piidles mõlemat meest tõsiselt. „Silver, ma kutsusin su siia selleks, et te teeksite koostööd. Sa tead väga hästi, et maailm pole nii mustvalge, kui meie inimesed enamasti uskuda tahavad. Lakru mängis Kraitonil... midaiganes – Hemrit sellepärast, et Krichta Stavovil on minevikus olnud kontakte Välisilmadega. Taipad?”

„Muidugi,” mühatas politseikapten. „Kui ta poleks julgeolekust, oleks ta taust piisavalt kahtlane, et ma paneks ta igaks juhuks ükskõik mis ettekäändel istuma.”

„Kas ka kõik kaupmehed, kes välisilmlastega suhtlevad? Kõik inimesed, kel üldse on kunagi välisilmlastega kokkupuuteid olnud? Minu? Sinu?”

„Meile on see töö spetsiifika. Aga see määrib meid. Ja muide, meie tegeleme nendega, kes tegelevad välisilmlastega. Oled sa kunagi ise ühtki näinud?”

„Ei, tegelikult mitte,” möönis linnapea.

„Mina ka mitte. Aga tema on,” viipas Silver – sinnapoole vaatamata ja varjamatu vastumeelsusega – peaga Lakru suunas.

Denis libistas käed üle näo ja vangutas pead. „Ja me kasutame seda. Aitab. Tööle. Kaduge siit!”

Abiellumine

Naine uuris ebamääraselt pead vangutades kõledaid nulge, okstel kükitavaid musti ronki ja plusskraadidega jõudsalt sulava lume alt välja ilmuvad troostit, vedelevat koli täis, segisongitud lagendikku. Siis koputas ta uksele.

„Millega saan aidata?” küsis uksele tulnud vanamees koputajat huvi ja kahtlusega mõõtes. Kuna vahepeal polnud lund sadanud, pääses viimane ukseesise puhastamise efektidest.

„Jandra Leim. Ma usun, et sa teadsid mind oodata.” Ta hääl kõikus pisut.

„Teadsin,” noogutas vanamees, teda nüüd põhjalikumalt ülevalt alla ja alt üles uurides. „Kas te arvate, et kohalik politsei ei jooksuta anagrammiotsingut?”

„Siia ma jõudsin,” kehtas naine õlgu ja kõhatas siis kurgu puhtaks.

„Vahimees, mul on määratu au...”

„Lõpeta,” löikas vanamees ta jutu järsult läbi. „Need riided, kõik – valged viigipüksid, valge jäikade kätiste ja kraega hõbedaselt helkivate triipudega särk ja valge looriga lai kübar – need on kataloogikaup, eks ole? See ei ole Zatoka mood?”

„Ei,” vastas naine segaduses silmi pilgutades.

„Sa oled kahekümnendate esimeses pooles?”

„Jah.”

„Pisut piklik nägu, kust võib leida jooni kõigist inimrassidest. Pikkuse ja kogu poolest kah ülimalt keskmine. Olgu, vast keskmisest nõtkem ja paremas vormis. Kannad sa juukseid sellise pikkusega ja on see erkpunane Zatokal tavaline toon?”

„On. Ja seda esineb ka Baleilmas. See ei paista välja, kui see on küsimuste mõte. Ma pole kindel, kas igal pool kohaliku eest läbi lähen, ent tähelepanu ma kindlasti ei ärata.”

Mees silus oma valgeid juukseid ja vaatas ringi. Siis vaatas ta uuesti naist. „Sa oled palju kenam, kui ma oodata oskasin. Kas sa ikka tead, mida sa teed?”

„Koru Makabre, kui su vastus on jah, sõidame sadamasse. Kui su vastus on ei, ei näe sa mind tõenäoliselt mitte kunagi.”

„Liiga melodramaatiline. Kus sul auto on?” Mees ohkas. Korraga näis ta iga talle kaela vajuvat.

„Vastus on muidugi jah. Mul kulub paar minutit riietumiseks. Loodetavasti on sellega arvestatud? Ja tule sisse. Keegi ei avalda armastust uksele. Eriti sellise ilmaga.”

Naine tuli sisse. „Auto ootab siinsamas teeotsas. Siia ei saa ju sõita...” Ta jäi vait, sest Koru oli juba kuhugi tahapoole kadunud. Ta ilmus uuesti umbes viie minuti pärast, toppides veel käigul mingeid asju taskutesse.

„Olgu, aita mind kohvritega. Võta need kaks.” Ta viipas ukse kõrvale riiulile, kus need valmispakitult seisid. „Ma panen veel ainult maja lukku.”

Naine tegi, nagu öeldud. Ta kadus puude vahele ja need kaks kohvrit tundusid talle õhkkerged olevat. Ta ootas auto kõrval, kui Koru tuli, siis avas ta mehele ukse, sulges selle tema järel, istus juhikohale ja pööras masina teele.

„Sa oled robot,” ütles mees, kui nad suurele teele jõudsid.

„Jah,” ütles naine.

„Nii et nad ei leidnud mulle isegi elusat tüdrukut, jobud sellised. Kardan, et mu seiklus lõppeb väga kiiresti väga halvasti, sest saata siia sinusugune alamõõduline kirvetöö näitab toimetulekukooli taset. Kust sellised millimallika-ajud tulevad?”

„Sina suutsid selle ära arvata, sest sa tunned roboteid, ent isegi Baleilma tavaline politsei sellega hakkama ei saa. Ma mõtlesin läbi kõik käitumisvõimalused ja otsustasin, et annan sulle sellest teada, sest kuigi Jandris ei teatanud sulle plaani detaile, soovivad need, kes su teeneid vajavad, luua usalduslikud suhted. Jandra Leim on päriselt ka olemas ja minuga äravahetamiseni sarnane. Baleilma tähesadama turvadetektoritest ei ole robotil võimalik läbi tulla, seega ametlikult tuli planeedile päris-Jandra, mind toodi konteineris peidetult ja väljalülitatult ning aktiveeriti operatsiooni nendeks osadeks, mil kiirus ja jõud kaaluvad üles tehnilise detekteerimise ja psühholoogilise ebausutavuse riskid. Sa oled vana mees, kellele nende kahe kohvri autoni toimetamine oleks ebameeldivalt raske olnud.”

„Kas see ei peaks kuidagi su programmiga vastuollu minema – mulle ebameeldivaid asju öelda?”

Naine vaatas kõrvale, mehele otsa. „Vabanda mind, kuid su teadmised robotikast on tõenäoliselt suhteliselt teoreetilised?”

Koru mühatas. „Oletame. Või ütleme, ma pole ühegagi väga ammu rääkinud ja mul pole vähimatki aimu su tehnilistest eripäradest. Mingi lihtne lõbutüdruk sa ilmselt ei ole.”

„Kas sa tead legendi robotist, kes suutis inimeste mõtteid lugeda?”

„Susan Calvin. Jah. Ma tean, mida sa öelda tahad, aga ütle pealegi.”

„Kui rääkida ainult seda, mida inimene kuulda tahab, satud sa paratamatult konflikti reaalsusega. Valetamisest kuhjuvate probleemide laviin lõppeb tõenäoliselt alati halvemini kui rangelt reaalsuse järgimine inim-gestalt'i disbalansseerimise hinnaga. Võib mõelda ka niipidi, et tunnete riivamine annab maailmapilti objektiivseks muutes inimesele eelise, mis kaalub üles solvumise.”

Mõned minutid valitses autos vaikus. „Sinus on midagi teistmoodi, ent ma olen selles osas roostes,” ohkas mees lõpuks. „Sinu mõttemaatriksis on nüansid, millest ma aru ei saa. Palju su AI-tase üldse on? 3,3 oled sa ka vähemalt, kui mitte 3,5?”

„Ma oskan rääkida ka lihtlausest. Ma valisin taseme vastavalt sellele, mida sa eeldatavalt oled valmis vastu võtma. Klassikaline AI mõõtmine on juba sajandeid mõttetu, niisamuti kui teadvusklasside skaala. Inimskaalal teatavasti ei saa robotite intellekti mõõta, mõnes osas ületab see inimvõimed määratult, samas kui teatud kreatiivsustestides ei ületa see kaheaastast inimlast. Saan sullegi soovitada Välisilmades levinud suhtumist, et mina kui robot olen väga keeruliste instruksioonidega õppimisvõimeline masin, millelt teisalt ei saa oodata, et reageeriksin õigesti täiesti tundmatus situatsioonis. Tegelikult on tõde keerulisem, kuid selle teema valgustamine ei anna hetkel midagi, raiskab ainult aega ja viib tähelepanu kõrvale.”

„Ma ei tee seda viga, et usaldan sind liigselt. Sa oled masin. Mida rohkemat sa olla saad?” Koru vangutas pead ja lasi end autoistmele lõdvaks. „Niisiis, kuidas me sadamast läbi läheme? Ja kus on päris Jandra Leim?”

„Ootab sind sadamas, kiriku eesruumis.”

„Nii et abiellumine on reaalne? Kiriku seadmetega pole midagi ette võetud?”

„Jah. Ei. Sa abiellud ja lähed läbi sadama lihast ja verest inimesega, kes muide tõesti on sind lapsest peale oma kangelaseks pidanud.”

„Ehk siis te läksitegi selle peale välja, et kehtiva abielutunnistusega saab üks abikaasa minna

mistahes laeva peale, kui teisel abielupoolel on õigus seda teha? Et nad lihtsalt jäävad lolli näoga vahtima ega oska midagi ette võtta ja mind mistahes ettekäändel laeva juures kinni pidada? Kas te tõesti usute, et Baleilm täidab lepinguid?”

„Esiteks, juriidilist väljasõidukeeldu, mis kaasneb kriminaalmenetlusega, sinu puhul rakendatud ei ole. Baleilm üritab teeselda demokraatiat, poliitvange siin pole. Võimalik, et nad mõtleksid midagi välja, kui sa taotled mõne Asunduse viisat, kuid seni, nagu öeldud, pole väljastatud ametlikku tõkendit, süsteemis on ainult nõndanimetatud kõrgendatud huvi. Abiellumisele pole keegi mingeid tõkendeid seadnud. Praegu toimuvad Baleilmas Ksenobioloogia Instituudi neljasajanda aastapäeva pidustused ja lennujaam on täis erinevate Asunduste kõrgeid külalisi. Biskaia laev, millega Jandra siit edasi Biskaiale reisib...”

„Biskaia? Vihma käest räästa alla.”

„Ma ei tunne seda metafoori. Kas räästa all on kuivem või märjem?”

„Räästast tuleb sul kaela kõik see, mis katusel kokku koguneb.”

„Arusaadav. Meil pole kavatsust Biskaiale minna, kuid kõik järjekorras. Laeval on delegatsioon, kuhu kuulub lisaks professoritele ja ametnikele eriaatšee, nii et väravas on mõlema poole tugevdatud turvateenistus ja kohal on Baleilma kõrged ametiisikud.”

„Ja asja ilu on selles, et minu kinnipidamine tähendaks planeetidevahelist skandaali ja kuni turvateenistusel pole erikorraldust, ei julge lennujaama kohalikud asjapulgad seadust rikkuda?”

„Umbes jah, kuid see on pigem täiendav turvameede. Kui meie andmed on õiged, peab üks inimene teisele helistama ja otsuse vastu võtma. Seega on ajastus kriitiline kümne sekundi täpsusega.”

„Hullud,” mühatas Koru. „Kes Jandra õieti on?”

„Jandra Leim on tõepoolest pärit Zatokalt ja sai hiljuti grandi sinu uurimiseks. Ta on elanud oma elu Obis – see on Zatoka lõunapooluse ümber laiuv suurim manner –, farmis. Ta ei tea operatsiooni üksikasju. Ta on ka mind näinud, kuid ei tea, et ma olen robot. Ta ei tea täpselt, kuidas sa lennujaama satud. Kuid ta abiellub sinuga heameelega.”

„Ja tuleks ka voodisse, kui situatsioon nõuab?”

„Ilmselt heameelega.”

„Ja sina?”

„Ma olen täiuslik inimimitatsioon. See ulatub palju sügavamale kui

kunagistel mudelitel – mu nahk on inimnahk, selle all on elusad lihased ja elus veri. Ma seedin toitu – ma vajan toitu. Loomulikult olen ma täielikult seksuaalselt funktsionaalne. Selle osa programmidest on kirjutanud naised, kes teavad, mida nad teevad. Ma usun, et sa jääksid väga rahule. Kuid robotina loodan siiralt, et keskendud päris Jandrale.”

„Sina kannad kaht rasket kohvrit ja kaitsed mind vajadusel? Mida sa suudad?”

„Ma ei ole nii tugev kui kunagised spetsrobotid ja isegi esimesed inimkujulised. Kui mind näiteks happevanni visata või kõvasti põletada, jääb minust järele umbes pool – luustik, aju, reaktor ja molübdeenterasest pseudolihased, mis põimituna tavaliste lihastega muudavad mu umbes viis korda tugevamaks kui tavaline inimene. Ma kannan endas kolme robootika seadust, mis tähendab, et ma saan inimesele kahju teha ainult siis, kui see on möödapääsmatult vajalik selle inimese kaitsmiseks, kelle heaolu ja turvalisus on mulle ülesandeks tehtud.”

„Kas see ei olnud nii, et inimese kaitsmine on esimene seadus ja käsk kedagi kaitsta teine, mis mitte mingil juhul ei saa esimest seadust tühistada?” küsis Koru.

„Jah, aga ma eeldan, et sa tead robotitest rohkem, kui on Baleilmas ametlikult saadaval olevates

materjalides?”

„Kuidas saab seda eeldada? Olgu, oletame. Muide, Baleilmas saadaval olevad materjalid annavad minu arusaamist mööda põhilise edasi?”

„Jah,” noogutas naine, „kuid need on pealiskaudsed, tendentslikud ja sihilikult nihutatud. Ilmselt pole sa neid põhjalikult uurinud? Näiteks on siin selgelt üle võimendatud Elijah lugude see osa, kus ta näitab, kuidas robotite abil saab mõrvata ja kuidas seaduste tavaolukorras tähtsusetud nüansid võimaldavad neid teinekord väärkasutada. Täpsemalt, võimaldasid tollal, kui need lood toimusid.”

„Jah. Samas põhimõtteliselt toimib asi ju ikka nii, et teise seaduse potentsiaal liitub esimesele ja annab sulle suurema vabaduse rakendada vägivalda inimese kallal, keda sul ei ole kästud kaitsta, selle inimese huvides, keda sul on kästud kaitsta. Ja ilmselt on asjad muutunud, kuid ikkagi loeb ka see, kui resoluutselt ja tehniliselt õigesti on käsk sisestatud?”

„Põhimõtteliselt küll. Kuid siin tuleb aru saada paarist asjast, mis tava-asunikele kättesaadavates materjalides on kas teadlikult või ebateadlikult välja jäetud või marginaalseks taandatud. Doktor Fastolfe suhu on jäetud sõnad, et kolm seadust on tegelikult tuhandeid korraldusi. Teises kohas ütleb ta, et tänapäeva robotit ei saa enam lihtsa vastuoluga kokku jooksutada. Kolm seadust on tegelikult mõned terad masinkoodi, mis on realiseeritud sügaval raua tasemel, ehk siis jäigalt positroneeritud protsessoriskeemi kodeeritud või, nagu mõnikord öeldakse, sisse keevitatud. See prioriteedimaatriks suhestub samuti väga jäigalt sisestatud inimese üldkirjeldusega. Tulemusena sisuliselt valideeritakse kõiki roboti mõtteprotsesse vastu üht matemaatilist abstraktsiooni, mis üheksa kümnendiku ulatuses mõeldi välja umbes kaks ja pool tuhat aastat tagasi.”

Robot vaikis hetke ja jätkas siis: „Teine aspekt – lisaks on mitmes kohas mainitud, et välisilmlased kasutavad robotite juhtimiseks erikäske, kuid ka sellest ei suuda asunikud, ka parimad neist” – seda öeldes viipas ta kerge austava noogutusega mehe poole – „õigeid järeldusi teha. Oskajal kujuneb robotiga välja oma keel, kus korralduste prioriteedid on paigas ja kokkulepitud võtmesõnad vallandavad just sellise tegevuse kui vaja. Ei mingit verbaalset hookeid.”

„Äratõlgitud: sulle piisas, kui Jandris või keegi teine pomises, et su armas abikaasa tuleb nui neljaks kohale tuua, ja sa tood mu vajadusel üle laipade,” urises Koru.

„Ma ei tunne väljendit „nui neljaks”, kuid võin oletada, et see on lähedane väljendile „iga hinna eest” või lihtsamalt öeldes väljendab kujundlikult maksimaalset prioriteeti. Millist kahju ma seda tehes inimestele teha võin, ei ole muidugi nii üheselt määratletav.”

„Ja sul ei... lähe põlved nõrgaks, kui ma räägin inimese tapmisest?”

„Daneeli ehitamisest on möödunud pool aastatuhandet. Inimene jõudis märgatavalt kiiremini trükipressist kuulendudeni või aatomi lõhustamisest Aurora asustamiseni. Ei, mul ei lähe põlved nõrgaks.”

„Kas sul ei ole üldse mingeid...” Koru sajatas omaette ja jäi vait.

„Tundeid?” Robot puhkes naerma. „Ma lähen sekundiga märjaks, kui sa keppi tahad. Viie minuti pärast oleme sadamas.”

*

See, mis edasi sai, jäi Koru jaoks alatiseks tükati segaseks. Näiteks, kumb naine ta kõrval erinevatel hetkedel oli? Robot-Jandra tuhises hämmastava kiirusega lennujaama sisse, võttis parklas paar kurvi niimoodi, et Koru ei suutnud vastu panna ja sulges silmad, teatas siis, et tegeleb ta kohvritega ise, ja lükkas ta ühest uksest sisse. Seal haaras Jandris ta käest, vedas teda pooljoostes sadakond meetrit mingites koridorides ja pistis ta käe Jandrale pihku. Tüdruk puterdas midagi rääkida ja kuigi ta oli samamoodi riides, oli ka vaevumärgatavaid erinevusi – nõõbid varrukatel lahti ja taskust vaatas ekraanpaberi ots... Küllap see oli päris-Jandra.

Jandris eskortis nad altari ette; Koru sai alles siis ringi vaadata ja taipas, et ruum, kus ta Jandrat kohtas, oli juba osa kirikust. Koru oletas, et preestri ole oli makstud, sest nii kiiresti ja täpselt ei olnud ta neid tegelasi kunagi toimimas näinud. Ta andis allkirju ja Jandra tegi seda ja siis nad suudlesid... Jandra huuled olid pehmed ja ta suu lõhnas hästi; ta värises kergelt ja ta silmad... Koru nägi ainult ta silmi, ent siis nügiti ta jälle liikuma ja Jandra peaaegu tassis teda ja ta silmad olid küll lahked, kuid üldse mitte nii... kirglikud. Ja ta lükkas üsna hoolimatult inimesi laiali. Nad keerasid kuhugi, Jandris ja Jandra rääkisid mingite ametnikega, üle leti rändasid dokumendid ja rahapakid ja siis oli ta mingitest turvaustest läbi keset tähtsa väljanägemisega inimeste massi, kes neid lõbusa imestusega vahtisid; mõni isegi plaksutas. Jandra rippus ta käevangus ja nad läksid läbi järgmiste turvauste. Keegi Jandrise kaaslane, kes oli nende kõrvale tekkinud millalgi juba Baleilma piiri taga, haaras Korul käest ja vedas teda nii jõuliselt edasi, et Korul oli tegemist, et teisest käest mitte Jandra kätt lahti lasta.

Siis korruga vajus Jandra pikali ja teda ennast löi peavalu nagu haamriga. Too mees tõstis ta tseremoonitsemata õlale ja Jandra jäi sinna koridori maha, kuid Koru ei suutnud protestida. Keegi jooksis neist mööda.

Seejärel visati ta hoolimatult kuhugi – õnneks mitte eriti kõvale – põrandale ja kui ta hakkas end üles ajama, maandus Jandra sama hoolimatult tema kõrval ja siis ta nägi, et laev hakkas tõepoolest tõusma enne, kui luugid sulguda jõudsid...

Linnapea

Lakru Mann,” ohkas linnapea. „Sa tuled mu õhtut rikkuma.”

„Denis Leeri. See on mu töö.”

Linnapea ohkas veelkord ja mõõtis mitu sekundit oma kujutist aknaklaasil. Vana, paks, haige väljanägemisega kuuekümnepäevane mees. Ta oli kuue seljast heitnud ja sai seega lisaks tavalistele rippuvatele põskedele välja panna üle püksirihma rippuva vatsa... Ta ohkas kolmaski kord ja lülitas lõpuks kaamera sisse. „Olgu, selleks ma su palkasingi... Baleilma linnapea ei saa kunagi rahu, tead sa seda? Alati on halvad ajad. Kõigepealt oli suur ebakindlus, kas ja kui kaua suudab Fastolfe meid nagu sitta pilpa peal hoida, siis tuli vastasseis ja nüüd hakkavad tuumapoolsed kolooniad hambaid näitama. Hea, et vähemalt Maa evakueerimine on läbi.”

„Me oleme kõige tähtsam maailm. Oleksime...”

„... kui seda õigesti juhitaks. Täna, skoor on avatud. Ja sa pole veel öelnud, mida sa tahtsid?”

„Vahimees lahkus planeedilt. Väljastpoolt korraldatud operatsioon. Väga väljastpoolt ja väga elegantne ja ma plaksutaks, kui poleks see, kes lüüa sai.”

Terveks minutiks saabus vaikus.

„Seda „väga” osa sa... eh, ilmselt tõestada ei suuda?” ohkas Denis

Leeri kes teab mitmendat korda. „Kuidas kurat see juhtus?”

„Ta abiellus. Ja lennujaam oli Asunduste Nõukogu saadikuid täis. Juriidiliselt oli kõik korras, ta uus abikaasa oli teel Biskaiasse. Ainult et nende plaanid muutusid juba lennujaamas.”

„Koru Makabre abiellus? Ähh, ta on minust vähemalt generatsiooni jagu vanem ja näeb ka vastav välja. Kellega? Ega ometi mitte Jandrisega?”

„Agente oli rohkem. Ta abiellus Jandra Leimiga...”

„Ja see nimi ei äratanud kahtlust?”

„Baleilma sadam on päris vilgas koht. Muuhulgas saabub Baleilma iga päev keskmiselt tuhat Baleyt.”

„Antud juhul me teadsime, et midagi toimub. Mida sa üldse tegid?”

„Lisaks Jandris Hmei jälgimisele otsisin loomulikult võimalikke abilisi, ent näiliselt ei seo agente miski. Jandris ei teinud rohkem midagi.”

„Vahimeest ikka jälgisid?”

„Jandra Leim võttis doktor Makabre tund aega tagasi auto peale ja viis sadamasse. Preester tunnistas, et ta sai raha, kuid talle maksti täiesti seadusliku tegevuse eest, lihtsalt, et ta seda kiiresti teeks. Ilmselt sillutati rahaga teed ka veel mõnes punktis.” Lakru ohkas ja viipas ebamääraselt käega. „Julgeolek ei tahtnud sekkuda, sest kuigi meie suhted Biskaiaga on tundlikud, eeldati, et Vahimehe Biskaile minek on väiksem kahju, kui sadamas korraldatud haarang ja tähtedevahelise õiguse rikkumine. Kuni ma...” Lakru jäi poolelt sõnalt vait ja pööras korraks näo ekraanilt eemale. „Ma ei süüdista kedagi peale iseenda. Paraku oli samas sektoris Tželib kaubalaev Efesos, mis startis 30 sekundit pärast Vahimehe, tema uue abikaasa ja mõnede saatvate isikute turvavärvatest läbimineku. Täpsemalt, stardiluba oli väljastatud, kuid neil oli väikesi probleeme sidega, mis sundis neid viivitama.”

„Tželib on vist Kuldliiga planeet? Mingi viimane peldik ühesõnaga?”

„Jah. Et kõik halvad asjad korraga ära rääkida, eksisin ka sellega. Efesos on Välisilmade laev. Sellest ajast, kui Asundused said suurema hulga tehnikat neilt; Auroral ehitatud. Kirjade järgi üle kolmesaja aasta vana, kuid tundub, et siiani ideaalses korras, mis Tželib tehnilist taset arvestades võiks juba iseenesest kahtlane olla.”

„Raadio neil tõrkus?”

„Nii nad ütlesid. Raadio sai korda ja laev kadus sellise kiirendusega, et isegi meie hävitajad poleks järele jõudnud.”

„Olgu.” Linnapea mõtles natuke. „Sa ütlesid, et naine oli 22?” Lakru kõrvale seinale tekkis Jandra elusuuruses kujutis.

Denis põrnitses seda natuke aega. „Tasub ikka dissident olla – vähemalt saab korralikku keppi,” porises ta lõpuks. „Millega nad ta ära meelitasid? Eeldusel, et see siiski ei olnud ainult noor vitt.”

„Selle kohta info puudub. Jandris Hmei kohtumine Koru Makabrega toimus ju esimeseks, enne kui valvet tugevdati.”

„Ja?”

„Vahimehe juures käib igasuguseid hulle. Ta ei teinud midagi keelatud. Mitte üheski punktis, muide.”

„Tõpralikult sitane jama,” lasi linnapea pea kätele vajuda. Kümne sekundi pärast vaatas ta uuesti ekraanile. „Miks ma sind ikka veel näen?”

„Ma isegi ei tea, kas loota või karta erruminekut,” krimpsutas Lakru üsna alandlikult nägu.

„Olgu,” mühatas Denis. „Räägi.”

„Zatoka on paras mülgas. Biskaial... oleks Korul läinud tõenäoliselt palju halvemini kui siin. Siin kaitses sina teda ja ilmselt on sinu arhiivis tema mineviku kohta rohkem kui meie omades. Ent ilmselgelt on see kahtlane. Lõpuks on ta vana ja Baleilm on kõrgeltarenenud, seega mugav paik vanaduspäevi veeta. See ei vabanda, kuid ta sai minema nii lihtsalt, sest ilmselt ka sina eeldasid, et tal ei ole kuhugi minna.”

„Nii et sinu arvates välisilmlased? Välisilmlased pääsevad kusagilt märkamatuult Asunduste

süsteemi ja veel enam, oskavad siin ka tõhusalt tegutseda?”

„Sina palkasid mu selleks, et ma mõtleksin teinekord avaramalt, väljaspool üldiselt omaksvõetud kaanoneid. Ükski sündinud välisilmlane ei tule ialgi asundusse...”

„Gladia ju tuli.”

„Ainus kõigi sajandite jooksul. Need pole legendid, et nad ei talu meie keskkonda, seega pole usutav, et nad ise siin tegutseksid. Täpsemalt, väljaspool laevu. Ent kaupmeestel on ju alati mingid kontaktid olnud. Alati on inimesi, kes on materiaalsete väärtuse nimel nõus põhimõtted unustama.”

Linnapea lõi käega. „Seda on su ülemus kah mulle alati väitnud. On teatud kohad, kus asunikud ja välisilmlased kohtuvad, ja on olnud mingeid ülimalt kahtlasi tehinguid. Jätka.”

„Doktor Koru Makabrel on oletuste kohaselt teatud unikaalseid teadmisi ja oskusi.”

„Seda me teame. Sa pead mulle midagi rohkemat andma,” raputas linnapea pead. „Välisilmlased. Ähh. Katsu sa seda nõukojale müüa. Mina olen see, kes peab kogu selle jama pärast nõukoja ees küsimustele vastama.”

„Sellepärast, väga austatud Denis Leeri, ärme raiskame rohkem aega,” võttis Lakru end kokku.

„Kui väikese vahega hakkab juhtuma erakordseid asju, on need tõenäoliselt omavahel seotud.”

Linnapea põrnitses teda mornilt terve minuti. „Solaria, eks ole,” poetas ta lõpuks. „Arvad, et saad ta sealt kätte?”

„Ma ei arva, et me ta üldse kunagi kätte saame. Abiellus, läks... vabanda, minu arust pole nõukojale vaja üldse rohkem midagi öelda – lahendatud, Vahimeest enam ei ole. Aga Baleilma huvides tuleb minna. Võimalik, et hulga kaugemale.”

„Mine,” noogutas Denis Leeri. „Ma annan korraldused. Saad Mannimi.”

Lakrut oleks nagu löödud. Ent mõne sekundi pärast ta noogutas. „See on ilmselt antud olukorras kõige õigem samm,” pomises ta siis hüvastijätuks viibates ja ühendust katkestades.

Efesos

Koru ärkas ja pilutas silmi. Esimeseks nägi ta enda kohale kummarduva Jandra murelikku nägu.

„Hm,” krooksatas Koru, kõhis kurgu puhtaks ja alustas siis enamvähem normaalsel toonil: „Ma arvasin, et nii viletsat pseudogravitatsiooni pole enam kusagil universumis. Lõid pea ära?”

Sest Jandra pea ümber oli valge meditsiiniline kate.

„Ei. Ja see ei olnud stardi pärast. Nad uinutasid meid gaasiga.”

„Kuidas...” Koru turtsatas. „Muidugi, mõned siin ju ei hinga. Nii et sa oled ehtne?”

„See järeltehtud on ka siin,” osutas Jandra mitte just viisakalt selja taha.

„Ja mina mõtlesin, et näen topelt. Ainult üks on kuidagi elusam.” Seda öeldes oli ta otsinud Jandra tekile toetuva käe ja pigistas kergelt ta sõrmi.

Tüdruk naeratas tänulikult. „Teda võib selguse huvides Zojaks kutsuda,” osutas ta kerge pealiigutusega, nagu oleks juttu näiteks pildist.

„Tere tulemast Efesose pardale, Koru Makabre,” noogutas robottüdruk. „Ja igaks juhuks – ma hingan küll. Aga ma suudan veerand tundi hinge kinni hoida, ilma et see mu orgaanilisele osale halvasti mõjuks.”

„Ja miks nad meid gaasiga uinutasid?” küsis Koru, samuti robotit suuremas osas ignoreerides.

„Nad tegid meile ühe operatsiooni...” Jandra lõi kõhklema. „See on kahjutu ja tagajärgedeta, kõik on korras.”

Koru ajas end ülespoole ja vaatas toas ringi. See oli kreemjaspastelsete seintega, oma viiekümneruutmeetrine ja nelja meetri kõrgune. Aknaid ja uksi ei olnud kusagil näha, kuid justkui nägemispiiril virvendasid mitmes kohas seintel mingid kontuurid. Ta hõõrus silmi ja katsus pead. Ka temal oli pea ümber pehme nahale liibuv mõnemillimeetrine meditsiiniline müts.

„Keegi tegi minult küsimata midagi minu peaga. Ma olen äärmiselt solvunud ja pahane. Kas nad sinu käest küsisid?”

„Ei küsinud. Meid rünnati mingil viisil. Nad kinnitavad, et telepaatiliselt... Tead, see kõik on nii segane ja veider.” Jandral paistis olema väga hea meel, et ta lõpuks ärkas. „Võib-olla sina elad kogu aeg niisugust elu, aga kui mulle räägitakse tõsise näoga telepaatiast... Ja me oleme Välisilma laeval.” Seda viimast ta peaaegu sosistas.

„Pooled laevad on senini Välisilmades tehtud. Olgu, mitte pooled, aga väga paljud ikkagi.”

„Aga see on päris Välisilma laev. Mitte ainult seal tehtud. Ja see seisis Baleilma sadamas, nagu... See ei saa olla!”

Lõpuks näis Korul päralt jõudvat, kui hirmunud ja paanika piiril on Jandra. Eriti midagi mõtlemata pani ta käed ümber tüdruku õlgade ja tõmbas ta enda ligi. Jandra tõrkus pisut poolinstinktiivselt, ent andis siis järele ja liibus mehe vastu, kui Koru paar korda ta pead silitas.

„Räägi,” pööras Koru pilgu robotile.

„Me jõudsime väga täpselt Baleilma piirikontrollist läbi,” alustas too Jandra moodi robot, nagu oleks keegi lindistuse nuppu vajutanud.

„Nagu mainisin, polnud meil plaani Biskaiale minna. Tšelibis registreeritud vana kaubaalus Efesos, mille pardal sa oled, oli samas sektoris ja ootas piltlikult öeldes töötavate mootoritega. Paraku rünnati meid viimasel hetkel vaimse mõjutamise relvaga. Meil kõigil – ma mõtlen teistel selles operatsioonis osalejatel – on telepaatiakaitse. Vaimset mõjutust on võimalik detekteerida ja teatud tingimustel suuresti tagasi keerata; see on märksa keerukam, kuid jätame selle hetkel. Meil polnud aega ega võimalust Jandralt kaitset ajju opereerida, kuid võtsime juba Zatokal tema teadvuse seisundipildi. Oleme enam-vähem kindlad, et meid ei rünnatud mitte konkreetse kavaga meie käitumist või suhtumisi sihipäraselt muuta, vaid löödi apaatiaga, et meid teovõimetuks muuta.”

„Ja miks oli ikkagi vaja meid meie tahte vastaselt opereerida?” küsis Koru. Jandra istus ta kõrval, selg mehe külje vastas ja nad hoidsid teineteise käest.

„Ühelt poolt on uimastatud ajus peaaegu võimatu sihipäraseid tahet ja mälu modifitseerivaid muutusi teha, teiselt poolt on kõigil mõjutustel kumuleeruv efekt. Veelkord, osa neist teooriatest on empiirilised ja kõik see on palju keerukam, kui suudan siin paari sõnaga edasi anda. Analoogiat kasutades – kui muster on paika laotud, võib vaja minna ainult viimast lukukivi, et sa oleksid järgmised kolmkümmend aastat teine inimene; kuid kui siduvat komponenti ei tule, võib kogu ehitus vaikselt, ilma eriliste tagajärgedeta iseenesest laguneda.”

„Minu teadvuspilti teil ju pole?”

„Paraku mitte. Proovisime seda autos saada, kuid tulemus ei kvalifitseeru.”

„Tõega? Aga selle mingi oma mänguasja toppisite mulle ikkagi pähe? Ja mina arvasin, et inimkond on trepanatsiooni aegadest vähegi edasi jõudnud.”

„Doktor Makabre, loomulikult uurisime enne põhjalikult, et mitte mingit kahju teha. Sinu organismis on tundmatut tüüpi C-Beta-multitsükloidsed nanoviroidsed tuumaloendurite memogrupid. Sul on loodud ilmselt fokaalgalvaniseerimise meetodil neurokordistite maatriksid ja

need omakorda ühendatud ulatusliku kontaktivaba side võimelise kolbaarvutiga, mis lisaks on korralikult varjestatud. Ehk siis on sinus tundmatut, Välisilmade omaga sarnanevat, kuid mitte Välisilmades valmistatud tehnikat, mis ületab kaugelt Asunduste võimed ja võimalused, rääkimata sellest, et kõik sellesuunalised tööd on Asundustes alati rangelt keelatud olnud, sest need on olnud Maal keelatud vähemalt kaks tuhat aastat. Mingi arusaamatul põhjusel on su kolbaarvuti osutunud tõsiseks kaitseks telepaatilise mõjutamise vastu. Meile muidugi meeldiks ka vastused, kust selline tehnika pärit on, kuid ma räägin seda praegu selleks, et sa mõistaksid, et me siiski teame, mida teeme. Kuivõrd sa oled varem vaimse mõjutusega toime tulnud, oleme ka ilma su teadvuspildita – mille su tahtlikult või tahtmatult tõhusaks psühhosondeerimise vastaseks kaitseks osutunud kolbaarvuti ära rikkus – veendunud, et sinuga ei juhtu midagi halba. Samas peaks meie kõigi riske vähendama, et vähemasti edaspidi keegi sind mõjutada ei saaks.”

Zoja oli seda rääkides võtnud taskust kilekotikese ja raputanud sellest välja hallika imepeene pisut sädeleva ülipeent siidvõrku meenutava moodustise, mille ta näppude peale laiali sättis. „Me opereerisime selle sinu kolpa. See on nähtamatu enamikule aparaatidest, millega sind üldse kunagi skaneerida võidakse, ja see on absoluutselt kahjutu. See on peas miljonitel inimestel. See kaitseb aju telepaatilise mõjutuse eest.”

Koru vaatas teda ligi minuti üksisilmi. „Kuule... ma juba kahetsen, et sellele retkele tulin. Ikkagi tõmbasite te mul esimestel minutitel vaiba alt ära. Te teadsite täpselt, miks mul on need peavalud. Kas siin on keegi, kes saab aru, mida ta räägib? Või suudad sina mulle selgitada, mis kurat toimub?”

„Sa oled hetkel veel pisut uimane. Mis on muidugi hea, sest muidu oleksid sa palju kurjem. Kuid võta endale natuke aega, tee vajalikud hügieenitoimingud, riietu ja tulge palun sööma. Ma selgitan, palju oskan, ja hiljem on sul võimalus esitada oma küsimused selle laeva kaptenile.”

„Miks mitte varem?”

„Kapten Melis Forsit on kindlasti nõus sinuga vestlema, kuid esialgu side vahendusel. Enne tuleb teiega läbi viia mõningad protseduurid, mis põhjustavad teile minimaalselt ebamugavusi, kuid võivad säästa välisilmlasi suurtest pahandustest.”

„Ehk me oleme nende jaoks veel väga räpased. Olgu siis pealegi. Aga Jandris, mis iganes ta nimi oligi? Ja need teised paar kutti?”

„Jandris kindlasti räägib teile, palju teab, kuid seda pole palju ja kardan, et nendele küsimustele, mida – sind tundes – talle esitada kavatsed, ei oska ta vastata. Rohkem pole laeval ühtki inimest, kes saaks sinuga praegu ilma raskusteta silmast silma suhelda. Täpselt, rohkem inimesi siin laeval ei olegi.”

Koru vaatas teda veel oma minuti ja mühatas siis. Ta vabastas õrnalt Jandra käe ja ajas end püsti. Ta oleks peaaegu kukkunud ja nii Jandra, kelle õlale ta oli kergelt, pigem žestina toetunud, kui paari sammu kaugusel seisnud Zoja tormasid teda toetama.

„Palju siin õieti kaalu on?” küsis vanamees end natuke pahuralt vabastades.

Zoja astus lihtsalt eemale ja ka Jandra lasi ta pisut nagu häbenedes lahti.

„Kolmandik g-d,” ütles Zoja.

Koru vaatas enda peale alla, siis uuris pika pilguga teisi. Jandra oli õhukeses valges, vööga kinni tõmmatud kitlis ja paljajalu, Zoja säbrulise rohekasvalge mustriga üsna õhukeses kombinesoonis ja spordisusse meenutavates sama värvi jalatsites. Ta ise oli lamanud õhukese lina all alasti. Ta näperdas Jandrat mõttes hetke lina, ent loobus siis.

„Kus vannituba on?”

„Siiapoole,” viipas Zoja. Jandra istus teisele voodile, kus ta ilmselt oli ise pisut varem ärganud, ja ainult vaatas neile järele. Koru kõhkles pisut ja naeratas tüdrukule. Kõhkles veel.

„Sa ise jõudsid juba ärkamisjärgse ringi ära teha?” küsis ta lõpuks.

„Ära muretse. Zoja aitab sind,” poetas Jandra kuidagi abitul toonil.

„Millekski on robotid head,” pöördus Koru Zoja poole. „Näita siis ette.”

Zoja avas ukse, mille kontuurid seinale lähenedes selgemaks muutusid. „Siin ei peaks üllatusi olema. Pissuaar ja WC, tegelikult ka kõik muu on isepuhastuvad. Automaatika. Siin on bideefunktsioonid, ehk siis jalgevahe automaatspuhastus. Tasub jälgida vast ribataimerit. Siin. See võtab viis sekundit koos kuivatusega. Kui sa valmis oled, siis näitan sulle, kuidas saunaosa töötab. Ma eeldan, et selle esimese osa eelistad sa üksi olla.”

„Ja ei näitagi ette,” mühatas Koru ja tõmbas ta nina all ukse kinni. Ta uuris ruumi seadmeid ja mõtles tahtmatult Elijah Baley esimestele kogemustele välisilmaste kosmoselaevas. Ent see oli sajandeid tagasi, siis kui Maa oli unustanud lendamise. Või oli väidetavalt unustanud lendamise... Ta kutsus end korrale – parem sellele mitte mõelda... ja kirus end mõttes: ta ei olnud enam Baleilmas, kus teatud mõtteid loeti lubamatuks...

Üldkasutatavad sümbolid, sealhulgas igivana „F1”, mille peale ilmusid välja selgitavad tekstid... Kui palju on inimesi, kes teavad, et „F1” on tõesti pärit kõige esimestest elektronarvutitest?... Ta tühendas end ja asus siis uurima, kuidas end pesta saaks. Ta sai kätte vajalikud kirjad, kuid muigas siis ümber mõeldes.

„Zoja, sa võid tulla kraane keerama.”

Robottüdruk avas kohe ukse. „Nii, ma soovitan dušši koos aurusaunaga. Siin on võimalik kõiki spaa-funktsioone kasutada, kuid kuigi see on väga lõdvestav ja mõnus, ei ole hea kasutada kõrgeid temperatuure vahetult pärast narkoosi. Heida siia pikali.”

„Kuule, nii vana ma ka ei ole.” Koru uuris tüdrukut. „Saad sa ka märjaks, kui siin sees oled?”

Zoja astus sõna lausumata kingadest välja, võttis kombinesooni seljast ja riputas selle nagisse avarast klaasseintega dušikabiinist väljaspool. „Kolmandiku g-ga ei ole raske seista, kuid usu mind, parem on end täiesti lõdvals lasta. Asundustes nimetatakse seda magnetrõngastajaks.”

„Hm, on see siis Välisilmade laevades standardvarustus? Väheke sübariitlik...” Koru heitis kuulekalt näidatud kitsale lavatsile ja uuris robotit. Too muigas ja lülitas aparadi sisse; ta tegi seda pisut demonstratiivselt ja niimoodi ise kõrvale hoidudes, et mees näeks, mida ta teeb. Jõuväli moodustas veest kompaktsed keha ligi hoidvad võdisevad rõngad, mis peast alates allapoole liikusid, teda parasjagu niipalju kergitades, et vesi ka selja alla tungiks.

„See on Välisilmade laevade standardvarustus rohkem kui tuhat aastat. Välisilmade laevades on üldiselt kombeks lennu ajal pseudogravitatsiooni ainult osaliselt sisselülitatuna hoida.”

„Naljakas, et mahajäänumateks peetud Asunduste laevadel on kogu aeg korralik 1g.”

„Tehniliselt pole selleks mingeid takistusi, nagu sa ehk mäletad igale asunikule tuntud detektiiv Elijah lugudest. Samuti pole ammu enam tähtsad energiakokkuhoid ja häired, mida see navigatsioonisüsteemis põhjustab; mingi tähtsus on sel kõigil vast ainult sõjaolukorras. Omal ajal lülitati gravitatsioon Välisilmade laevadel pooleks ööpäevaks täiesti välja peamiselt selleks, et tunda end välisilmlasena, kuid tasapisi on see tava leevenenud.”

Väljaduš oli mõnus. Ainult et koos sealsamas kõrval alasti seisva Zojaga...

Koru raputas pead. Robot. Masin. Zoja muigas tema pilku jälgides.

„Jandra ootab sind,” ütles ta vaikselt.

„Kuradile..” urises Koru ja sulges silmad. „Ainult see veel puudus, et robotid mulle moraali loeksid. Ära unista, rääkiv nukk, elus asi on ikka kõige parem asi.”

Tal ei olnud siiski midagi selle vastu, et Zoja teda peseb ja kuivatab.